

Ἐρευνα

Ἡ ΕΡΕΥΝΑ ΙΑΡΤΩΗ
Τῆ 1901 ΕΝ ΟΞΦΟΡ-
ΔΗ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ.
ΑΦΟΡΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΕ-
ΞΗΓΗΣΙΝ ΤΩΝ ΝΟ-
ΜΩΝ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ

Κοινωνιολογία Ἀνθρωπισμὸς Μυχιολογικαὶ Ἐπιστήμαι.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΤΥΦΩΣΙΝ
ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΧΑΡΑ-
ΚΤΗΡΟΣ ΕΝΤΕΤΘΕΝ
ΔΕ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩ-
ΝΙΚΗΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚ-
ΗΝ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΙΝ.

ΤΟΜ. Δ΄.

ΜΑΪΟΣ, 1909.

ΤΕΥΧ. Ε΄.

ΤΑ ΣΚΑΝΔΙΝΑΒΙΚΑ ΚΡΑΤΗ.

Αἱ καλλοναὶ τῆς Νορβηγίας εἶνε μοναδικαί, πολυπληθεῖς καὶ ποικίλαι, ἐξ οὗ καὶ καλεῖται ἡ χώρα αὕτη "παντοπερικαλλής." Ἐν πρώτοις κέκτηται τὸ μοναδικὸν προνόμιον νὰ ἔχη τὸ θέρος τὸν ἥλιον εἰς τὸν ὀρίζοντα τὸ μεσονυκτιον. Οἱ καταρράκται τῆς εἶνε λίαν πολυάριθμοι καὶ λίαν μεγαλοπρεπεῖς. Τὰ ὄρη τῆς, ὡς πρὸς τὴν ἐπιβάλλουσαν λαμπηδόνα των ὁμοιάζουσι τὰς Ἑλβετικὰς Ἄλπεις. Τὰ νορβηγικὰ παράλια εἶνε τὰ ὠραιότερα ἐν τῷ κόσμῳ. Ἀναρίθμητοι εἰσὶν αἱ λίμναι, ἐξόχως δὲ ῥωμαντικαὶ αἱ κοιλάδες, αἱ πευκοσκεπέεις κλιτύες, καὶ τὰ ἀχανῆ ὄροπέδια τῆς Νορβηγίας.

Περὶ τοῦ λαοῦ αὐτῆς πάντες ὁμολογοῦσιν ὅτι εἶνε ἀδύνατον νὰ γνωρισθῆ τις μὲ τοὺς νορβηγούς χωρὶς νὰ αἰσθανθῆ ὑπὲρ αὐτῶν ἀγάπην καὶ θαυμασμόν. Εἶνε ἀφελεῖς, ἀπέριττοι καὶ ἀσόφιστοι. Ἡ φιλοξενία των εἶνε γοητευτικὴ, καὶ ἡ ὑβρότης των καταθέλγει. Ὁ νορβηγικὸς πληθυσμὸς εἶνε ὅσος καὶ ὁ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ μόνον 350 χιλιάδες οἰκοῦσιν ἐν ταῖς πόλεσιν· οἱ λοιποὶ βιοῦσιν ἐν τῇ ἐξοχῇ, ὥστε ἡ χώρα ἀποτελεῖται κυρίως ἀπὸ κατεσπαρμένας κώμας ἐν αἷς ὁ κοινωνικὸς καὶ ὁ οἰκιακὸς βίος ἔχει ὅλως ἰδιαίχοντα θέληγτρα. Ἡ ἐν Νορβηγία διανόησις εἶνε λίαν ζωηρά, ὡς δεικνύει τὸ γεγονός ὅτι ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ, ἡ Νορβηγία παρήγαγεν ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν περισσοτέρας μεγαλοφυίας παρὰ οἰουδήποτε ἄλλο ἔθνος, καὶ ἀρκεῖ ν' ἀναφέρῃ τις τὰ ὀνόματα τοῦ Γρήγ, τοῦ Νάνσεν, τοῦ Ίψεν, τοῦ Ψέρνσεν.

Οἱ πολιτικοὶ θεσμοὶ τῆς Νορβηγίας εἶνε ὅλως ἰδιαίχοντες αὐτῇ καὶ λίαν προσηρμοσμένοι πρὸς τὸν δημοκρατικὸν χαρακτήρα του ἔθνους. Ἡ ἔνωσις μετὰ τῆς Σουηδίας οὐδέποτε ἱκανοποιεῖ αὐτούς, μετὰ δὲ τὸν διαχωρισμὸν των ἐπισυμβάντα διὰ δημοψηφίσματος τῇ 7 Ἰουνίου 1905, ὁ πρίγκιψ Κάρολος τῆς Δανίας δεχθεὶς τὸ νορβηγικὸν στέμμα ὠνομάσθη Χαάκων Ζ' ἵνα εὐαρεστήσῃ τὸ ἔθνικόν αἰσθημα καὶ τὰς ἔθνικὰς παραδόσεις, εἶνε δὲ γαμβρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας. Ἀξιοσημείωτον εἶνε ὅτι ὁ Νάνσεν καὶ ὁ Ψέρνσεν, καίπερ ὄντες δημοκρατικοί, ἐξήσκησαν τὴν ἐπιρροήν των ὅπως ἡ Νορβηγία καταστῆ βασιλείον. Ἰδιατέρου ἐνδιαφέροντος ἄξιον εἶνε τὸ σύστημα τῆς ἐμπορείας των οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν. Ἡ διεξάγουσα τὸ

ἐμπόριον τοῦτο Ἐταιρεία ἔχει τὸ μονοπώλιον τῶν ποτῶν, ὄχι ὅμως πρὸς ἴδιον κέρδος, ἀλλὰ πρὸς κέρδος τοῦ συνόλου τῶν πολιτῶν. Ἄφου οἱ ὁμολογιούχοι λήβωσι μέρος πέντε τοῖς ἑκατόν, τὰ ὑπεράνω κέρδη ἀφιερῶνται εἰς ἔργα δημοσίας χρησιμότητος, οἷον φυτεύσεως πάρκων, ὑγεινολογικῆς βελτιώσεως, βιομηχανικῆς ἐκπαιδεύσεως, ὑδραγωγείων, ὑπονόμων, βιβλιοθηκῶν, θεάτρων κλπ.

Ἡ Σουηδία ἔχει σχεδὸν τριπλάσιον τοῦ νορβηγικοῦ πληθυσμὸν, καὶ εἶνε ἀπολύτως μοναδικὴ ὅσον ἀφορᾷ τὸ κάλλος τῶν τοπειῶν τῆς, καὶ προσέτι τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν κατοίκων. Τὰ κυριότερα στοιχεῖα τῶν σουηδικῶν καλλονῶν εἶνε, ἡ ἐξαισία διώρυξ Γέτα, ἥτις εἶνε θαῦμα μηχανικῆς ἐπιβολῆς· αἱ ῥωμαντικαὶ λίμναι, ἰδίως ἡ Βένερ καὶ ἡ Βέττερ· τὰ μεγαλοπρεπῆ δάση· τὰ γοητευτικὰ θερινὰ τοπεῖα· οἱ ἔκλαμπροι καταρράκται Τρολχάταν· τὰ ὑψικάρηνα ὄρη τῆς ἀρκτικής Νορβηγίας, καὶ οἱ περικαλλεῖς ποταμοὶ τῆς· οἱ τερπινοὶ λειμῶνες τῆς μέσης Νορβηγίας, καὶ ἡ ῥωμαντικῶς ἀκτὴ τῆς μεσημβρινῆς, τῆς χώρας τῶν γόθων. Μοναδικὴ εἶνε ἡ τοποθεσία τῆς Στοκχόλμης, ἥτις ὁμοιάζει τὴν Βενετίαν μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἡ σουηδικὴ πρωτεύουσα μὲ τὰς τριακοσίας χιλιάδας τῶν κατοίκων τῆς εἶνε ἔμπλεως τοῦ σφρίγγου τῆς νεωτέρας ζωῆς. Ἡ Σουηδία ἔχουσα ἀχανῆ δάση, καλύπτοντα σχεδὸν τὸ ἡμισυ τῆς ὅλης χώρας, δίδει εἰς τὸν κόσμον τὴν μεγαλειτέραν ἐξαγωγήν ξυλικῆς καὶ προσέτι ἐξ αὐτῆς παράγει μεγάλας ποσότητας χάρτου. Ἡ Σουηδία εἶνε ἡ ὑγιεινοτάτη τῶν χωρῶν τοῦ κόσμου, καὶ ἡ μακροβιότης εἶνε ἔθνικόν χαρακτηριστικόν. Εἰς τοῦτο ὅμως συμβάλλει καὶ ἡ ἐντέλεια μεθ' ἧς διατηροῦσι τὴν δημοσίαν ὑγείαν αἱ ἀρχαὶ ἀφ' ἐνὸς καὶ αἱ ἔξεις τοῦ λαοῦ ἀφ' ἑτέρου.

Ἡ Δανία καίπερ μικρὰ χώρα, καὶ μπερτεροθεῖσα μεγάλου μέρους τοῦ ἔθνικου εὐδαίμωνος τῆς, οὐδέποτε ἀπέβαλε τὴν ἀκεραιότητά τῆς. Ἡ Δανία οὐδέποτε καθυπετάχθη, ὁ δὲ ἔθνικος χαρακτήρ τῆς ἀπολαύει μεγάλης τῆς ἀπαρ' ἀπασί τοῖς ἔθνεσι τοῦ κόσμου. Παρέχει διδακτικὸν παράδειγμα τοῦ τρόπου καθ' ὃν μικρὰ βασιλείον, περιστοιχούμενον ὑπὸ ἰσχυρῶν ἀντιπάλων, δύναται ἐν τούτοις νὰ εὐδοκιμῇ καὶ προαδερῇ παρὰ

πάσαν τὴν σμικρότητά του. Ἀληθῶς ἡ πρόοδος τῆς Δανίας κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους εἶνε φαινόμενον ἐκπλήξαν τὸν κόσμον. Ὁ δανικὸς λαὸς πράγματι ἀπέδειξεν ὅτι δύναται μικρὸν ἔθνος νὰ καταστῇ πλούσιον, εὐδαιμον, καὶ προσδευτικόν. Ὅπως ἡ Στοκχόλμη καλεῖται συνήθως Βενετία τοῦ Βορρά, οὕτω ἡ Κοπεγχάγη καλεῖται Ἀθήναι τοῦ Βορρά. Ἡ δανικὴ πρωτεύουσα ἔχει ἡμισυ ἑκατομμύριον κατοίκων καὶ ὁ πληθυσμὸς οὗτος αὐξάνει διηλεκτῶς, ἡ δὲ πόλις αὐξάνει κατὰ σπουδαιότητα. Ἡ ἀτμοσφαῖρα τῆς γοητεύει τοὺς ἐπισκεπτομένους αὐτὴν ὁ δὲ λαὸς τῆς εἶνε ἐκτίκτως ἄβροσ τοὺς τρόπους. Ἀναρίθμητοι εἶνε αἱ ποσότητες τῶν ἀγγῶν, τοῦ βουτύρου καὶ τοῦ τυροῦ, ἃς τὰ θαυμάσιον τοῦτο βασίλειον ἀποστέλλει κατ' ἔτος εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ εἰς ἄλλας χώρας, αὐτόχρονα ῥυθμίσαν τὴν πρόοδον καὶ τῶν ἄλλων ἔθνων εἰς τὸ ζήτημα τῆς γεωργικῆς συνεργασίας, ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ τὴν γαλακτοκομίαν, διὰ τὴν ὁποίαν κατεβλήθη μεγίστη φροντίς περὶ καθαριότητος καὶ προσηκούσης διοικήσεως. Μετὰ τὸν περιώνυμον νόμον τοῦ 1899 τὸν ἐνθαρρύναντα τὴν μικρὰν γεωργίαν, προέκυψαν 100,000 γεωργικὰ ἰδρύματα πρὸς παραγωγὴν ἀγγῶν, τυροῦ καὶ βουτύρου. Ἐπίσης σπουδαῖος εἶνε ὁ νόμος περὶ συντύξεων τῶν ὑπερηλίκων δυνάμει τοῦ ὁποίου μέγιστον μέρος τῶν πολιτῶν εἰσὶ συνταξιούχοι λόγῳ ἡλικίας. Τὸ δανικὸν πολίτευμα εἶνε κατ' οὐσίαν δημοκρατία, ὁ δὲ πολιτικὸς κομματισμὸς μεγάλως μετριάζεται ὑπὸ τῆς συνέσεως ἥτις χαρακτηρίζει τὸν δανικὸν λαόν. Μεταρρυθμίσεις κοινωνικαὶ ἐπιτυγχάνονται διὰ τὸν αὐτὸν λόγον. Ἡ παιδεία εἶνε ἐπιμελῶς ὀργανισμένη. Τὰ δημοτικὰ σχολεῖα καὶ τὰ λοιπὰ ἀνώτερα ἐκπαιδευτήρια καλύπτουσι τὴν ὅλην χώραν διὰ πλήρους συμπλέγματος, καὶ αἱ εὐκαιρίαι ἃς τὸ σύστημα παρέχει πρὸς μόρφωσιν, εἰσὶν ἀληθῶς ἀνεκτίμητοι.

Ο ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ ΕΝ ΑΓΓΛΙΑ.

Συνέντευξις μετὰ τοῦ Σοσιαλιστοῦ βουλευτοῦ κ. I. ΚΕΪΡ ΧΑΡΔΗ.

Προτιθέμενος νὰ γράψω περὶ τῆς σοσιαλιστικῆς κινήσεως ἐν Ἀγγλίᾳ ἐφωδιάσθην μὲ μίαν σύστασιν τοῦ κ. Πλάτωνος Δρακούλη πρὸς τοῦ φίλου τοῦ κ. I. Κεῖρ Χάρδη, βουλευτὴν, καὶ ἓνα τῶν ἡγετῶν τοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ σοσιαλισμοῦ.

Πρὸς τοῦτο, διηυθύνθην πρὸς τὴν Fetter Lane, ἐκεῖθεν ἔκαμψα στενωπὸν, μόλις 5 ποδῶν πλάτους, καὶ ἐκ τινος σημείου τῆς στενωποῦ ταύτης εἰσῆλθον εἰς ἄλλην στενωπὸν, ἄγουσαν εἰς παλαιὰν πτωχικὴν οἰκίαν. Ἐκεῖ κατῴκει ὁ ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων ἀντιπρόσωπος τῆς ἐκλογικῆς περιφερείας Merthyr Tydvil.

Ἡ γραμματεὺς του μὲ εἰσήγαγεν εἰς τὸ ἐν τῷ εἰσογείῳ τῆς οἰκίας γραφεῖον, καὶ μαθοῦσα τὸν σκοπὸν τῆς ἐπισκέψεώς μου, μοι εἶπε μεταβαί-

νουσα ἵνα μὲ ἀναγγείλῃ πρὸς τὸν ἐν τῷ πρώτῳ πατώματι εὐρισκόμενον προϊστάμενόν της :

Μὴ παρεξηγήσητε, κύριε, ἐὰν ὁ κ. Κεῖρ Χάρδη δὲν δυνηθῇ νὰ σᾶς δεχθῇ ἀμέσως· εἶνε πολὺ ἰπησχολημένος.

Μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς τῆς κυρίας, ἐξήτασα διὰ τοῦ βλέμματος, ἐκ τῆς θέσεως ὅπου ἐκαθήμην, τὰ ἐν τῷ γραφεῖῳ. Ἦτο ἰπλοῦν δωμάτιον ἔχον τὰς τραπέζας, τὰ καθίσματα καὶ τοὺς τοίχους πλήρεις φακέλων περιεχόντων ἐπιστολάς καὶ διάφορα ἔγγραφα, μετ' ἐπιγραφῶν, ἐν πλήρει τάξει οὔτε εἰκόνες, οὔτε παραπετύσματα, οὔτε περιττὰ ἐπιπλα· τὸ μόνον ὅπερ δὲν μὲ ἔκαμε νὰ νομίσω ὅτι εὐρισκόμενον ἐν ὑποθήκῃ ἦτο μία γραφομηχανή, χρησιμεύουσα πρὸς ἀπίπτησιν εἰς τὰς ἑκατοντάδας ἐπιστολῶν, ἃς λαμβάνει καθ' ἑβδομίδα ὁ ἐργάτης βουλευτῆς. Ναι, "ἐργάτης."

Ὁ Κεῖρ Χάρδη, ἀπὸ ἡλικίας 8 ἐτῶν μέχρις 24 ἐμόχθει ὡς ἐργάτης εἰς ἀνθρακωρυχείον, καὶ ὡς ὁ Ἕλλην Κλεῖνθης, ὅστις "ἔγραφεν εἰς ὄστρακα καὶ βοῶν ὠμοπλάτας, ἅπερ ἤκουε παρὰ Ζήνωνος τοῦ φιλοσόφου," οὕτω καὶ ὁ νῦν βουλευτῆς Χάρδη, ἔμαθε στενογραφίαν, γυμναζόμενος διὰ ξυλαρίου ἐπὶ κεράμου μαυρισμένης διὰ τῆς λυχνίας τῆς ἐργασίας του ἐν τῷ ἀνθρακωρυχείῳ.

Ἡ γραμματεὺς, ἐπανελθοῦσα μοι εἶπεν ὅτι ὁ κ. Κεῖρ Χάρδη μὲ παρακαλεῖ νὰ ἐπανέλθω μετὰ δύο ἡμέρας, τὴν αὐτὴν ὥραν, ὅτε θὰ ἦρχετο ἡ σειρά μου, διότι προηγουμένως εἶχεν ὑποσχεθῆ νὰ δεχθῇ ἄλλους.

Ὁ κ. Χάρδη ὑπῆρξεν ἐπὶ δύο ἔτη ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ἐργατικῆς Κόμματος ἐν τῇ Βουλῇ, μέχρι τῆς ἀναχωρήσεώς του ἐξ Ἀγγλίας διὰ τὸν γύρον τοῦ Κόσμου (1907). Κατὰ τὴν ἐπάνοδόν του (τῷ 1908) τῷ ἐγένετο μεγάλη ὑποδοχή. Τοιοῦτος ἀνὴρ, ἐπόμενον ἦτο νὰ εἶχε πολλὰς ἀσχολίας.

Ὅτε εἰσῆχθην παρ' αὐτῷ, τὴν ὀρισθεῖσαν ἡμέραν καὶ ὥραν, ἐξεπλάγην εὐρεθεὶς πρὸ ἀνθρώπου ἰπλοῦ, μετριόφρονος εἰς τε τοὺς τρόπους καὶ τὴν περιβολὴν. Ἐφερεν ἔνδυμα ἐργάτου, ὑποκάμισον ἄνευ κόλλας καὶ ἄνευ λαιμοδέτου· μὲ τὴν αὐτὴν περιβολὴν μεταβαίνει καὶ εἰς τὰς συνεδρίας τῆς Βουλῆς, οὐχὶ ἐξ ἰδιοτροπίας, ἀλλ' ἐξ ἐντίμου πενίας, ἥτις ἐπίσης, τὸν ἀναγκάζει νὰ κατοικῇ εἰς τὸ πενιχρὸν ἐνδιαίτημά του τῆς Nevil's Court, τῆς ὁμοιαζούσης τουρκικὸν μαχαλάν.

Ὁ Χάρδη εἶνε ἡλικίας 52 ἐτῶν μόνον. Καὶ ἐν τούτοις φαίνεται ἑβδομηκοντούτης. Οἱ ἄγγλοι τῆς ἡλικίας του, ἔνεκα τοῦ ἀμερίμνου καὶ οὐχὶ ἐπιμόχθου βίου, ὃν διάγουσι, κατὰ τὸ πλεῖστον, φαίνονται γενικῶς κατὰ δέκα ἔτη νεώτεροι. Ὁ Κεῖρ Χάρδη, ὅστις διήνυσεν 16 ἔτη ἐργαζόμενος ἐν τοῖς ἀνθυγεινοῖς ἀνθρακωρυχείοις, ἔχει ἐξωγραφισμένον ἐπὶ τοῦ προσώπου του τὸν ἄγωνα περὶ ὑπάρξεως. Γλυκὺς, μελίχιος φύσει ὢν, φαίνεται ἀγγελικώτερος ὑπὸ τὸ κατὰλευκον γένειον.

Ἀφοῦ μὲ ἠρώτησε τινὰ περὶ τῆς σοσιαλιστικῆς

κινήσεως ἐν Ἑλλάδι, ἐξαίρων τὸ ἔργον τῆς ΕΡΕΥΝΗΣ μοι ἐζήτησε πληροφορίας περὶ τῶν κτηματιῶν καὶ τῆς φορολογίας καὶ ἄλλων τινῶν σχετικῶν, ἅτινα οὐ τοῦ παρόντος. Εἶτα δὲ προσέθηκε:—Πότε ἐπέστρεψεν ὁ κ. Δρακούλης καὶ δὲν τὸν εἶδον ἀκόμη. Ἐγὼ γνωρίζω τὰς ὑπηρεσίας του πρὸς τὸν σοσιαλισμὸν καὶ τὴν πατρίδα σας. Τὸν ἐγνώρισα πρῶτην φοράν εἰς τὸ ἐν Παρισίοις Συνέδριον τῶν σοσιαλιστῶν.

Εἰς διαφόρους ἐρωτήσεις μου, ἅς, συντομίας χάριν, παραλείπω, ὁ κ. Κεῖρ Χάρδη, μοι εἶπε μὲ καθαρὰν καὶ ἡρεμὴν φωνήν:—Κόμμα ὑπὸ τὸν τίτλον σοσιαλιστικόν, δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ Βουλῇ ἐν τῷ παρελθόντι ὑπῆρχον δύο μεγάλα κόμματα: τῶν Φιλελευθέρων καὶ τῶν Συντηρητικῶν ἀπὸ τινος προσετέθη καὶ τὸ Ἐργατικὸν εἰς ὃ ἀνήκουν καὶ οἱ Σοσιαλισταί. Ἐκ τῆς ἐνώσεως τοῦ κόμματος ἡμῶν μετὰ τοῦ Ἐργατικοῦ, ἀπετελέσθη τὸ Ἀνεξάρτητον Ἐργατικὸν Κόμμα, ἀριθμοῦν 32 βουλευτάς, ὧν οἱ 27 εἶνε Σοσιαλισταί.

Νῦν, ἐξηκολούθησεν ὁ κ. Χάρδη, οἱ Σοσιαλισταί ἔχουσιν ἐν τῷ Ἡνωμένῳ Βασιλείῳ 887 τμήματα μὲ εἰσόδημα 9000 λιρῶν.

Πρὸς τὸ παρὸν δὲν ὑποθέτω ὅτι θὰ διαλυθῇ ἡ Βουλὴ. Ἄλλ' εἶμαι βέβαιος, ὅτι κατὰ τὰς προσεχεῖς ἐκλογὰς θὰ ἔχωμεν περὶ τοὺς 110 βουλευτάς ἀντιπροσωπεύοντας τὰς ἀρχὰς μας.

Δυστυχῶς δὲν δυνάμεθα, πρὸς τὸ παρὸν, νὰ ἔχωμεν ἰδικούς μας ὑποψηφίους εἰς ὅλα τὰ ἐκλογικὰ τμήματα· δὲν ἔχομεν οὔτε τοὺς καταλλήλους ἀνδρας, οὔτε τὰ ἀπαιτούμενα χρήματα. Ἄλλ' αἱ τάξεις μας ὡσημέραι πυκνοῦνται, τῶν σοσιαλιστῶν ὑπερβαινόντων τὸ ἑκατομμύριον ἐν τῷ Ἡνωμένῳ Βασιλείῳ. Οἱ Σοσιαλισταί, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶνε ἐργάται, πρὸ πάντων ἐκ τῶν ἐν τοῖς μεταλλείοις καὶ ὀρυχείοις ἐργαζομένων, οἵτινες εἶνε οἱ μᾶλλον τῶν ἄλλων μορφωμένοι. Ἐχομεν ὅμως καὶ πολλοὺς πλουσίους ὀπαδοὺς, ἐργοστασιάρχας, πλοιοκτήτας, κλπ. Οὗτοι δὲν ἐφήρμοσαν ἐτι ἐν ταῖς ἐργασίαις των τὰ δόγματα τοῦ Σοσιαλισμοῦ διότι, ἵνα εὐδοκιμήσωσι ταῦτα πρέπει νὰ λειτουργήσωσι γενικῶς· οἱ ἐργάται ὅμως εἶναι εὐτυχέστεροι ἐργαζόμενοι πλησίον ὁμοφρόνων.

Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἡμεῖς ζητοῦμεν εἶνε τὸ νὰ κάμωμεν οὐχὶ σοσιαλιστάς, ἀλλὰ σοσιαλισμὸν.

Πρὸς τὸ παρὸν ἐπετύχομεν ἓνα σπουδαῖον Νόμον, τὸν περὶ ἀπονομῆς Συντάξεως εἰς τοὺς ὑπερήλικας. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον νῦν ζητοῦμεν καὶ ἐλπίζομεν νὰ ἐπιτύχωμεν εἶνε ἡ ἐθνικοποίησις τῶν σιδηροδρόμων καὶ τῶν διωρύχων· βραδύτερον θὰ ἐπιδιώξωμεν τὴν ἐθνικοποίησιν τῶν μεταλλείων καὶ ὀρυχείων. Νῦν ὅλον τὸ χρῆμα ὑπάρχει εἰς χεῖρας ἀλίγων, οἵτινες δὲν ἐκοπίασαν πρὸς ἀπόκτησίν του· δώδεκα μόνον οἰκογένειαι ὀρίζουσι τὸ ἥμισυ τῆς ὅλης ἐκτίσεως ἐν Σκωτίᾳ! Δὲν εἶνε ὡς ἐν Ἑλλάδι, ὅπου, ὡς μοι λέγετε, ἕκαστος χωρικὸς—πλὴν ἐξαιρέσεων τινῶν ἐν Θεσσαλίᾳ—

εἶνε καὶ κύριος μικρᾶς ἰδιοκτησίας. Ἐχω σκοπὸν νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν Ἑλλάδα τὸν προσεχῆ χειμῶνα, τὸν Ὀκτώβριον ἢ Νοέμβριον, πιθανόν. Ἡ Ἑλλὰς ἠδύνατο νὰ δεσπόσῃ τῆς Μεσογείου εἰάν εἶχε τὴν ἐπίγνωσιν νὰ διαρρυθμίσῃ τὸ κράτος τῆς σοσιαλιστικῶς.

Εἶνε ἀληθές, ὅτι εἰς τινὰς χώρας τῆς ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης, οἱ σοσιαλισταὶ συγχεοῦνται πρὸς τοὺς ἀναρχικοὺς· ἀλλ' ἐν Ἀγγλίᾳ, οἱ σοσιαλισταὶ εἶνε ἐντιμώτατοι καὶ κατὰ συνέπειαν φιλονομώτατοι.

Ἐπῆρχον καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ πολλοὶ σοσιαλισταὶ ἔχοντες πεπλανημένας τινὰς ἰδέας, ἀλλὰ ταχέως τὰς ἐγκατέλιπον καὶ ἠνώθησαν μεθ' ἡμῶν. Ὁ ὄνειροπόλος ποιητῆς Γουίλλιαμ Μόρρις, ὅστις ὑπῆρξε συνάμα διακεκριμένος καλλιτέχνης καὶ σοσιαλιστής, ὁ γράψας τὸν Ἐπίγειον Παράδεισον εἶχεν ἰδέας τινὰς, λαμπρὰς μὲν, ἀλλ' ἀνεπιτεύκτους, ὀλίγον ὅμως πρὸ τοῦ θανάτου του (1896), ἀνεγνώρισε τὴν πλάνην του καὶ προσῆλθεν εἰς τὰς τάξεις μας."

Ἐξεφράσαμεν τὰς εὐχαριστίας μας πρὸς τὸν λαϊκὸν φιλόσοφον καὶ τὸν ἀπεχαιρετίσαμεν, εὐέλπιδες περὶ τοῦ μέλλοντος, καθ' ὃ οἱ λαοὶ θὰ ἀκολουθήσωσι τὴν συμβουλήν τοῦ Κὰρλ Μάρξ, ἀπευθύναντος πρὸς τοὺς νεωτέρους εἰλωτας τὸ ἐξῆς Ἐγερτήριον Κήρυγμα: "Παγκόσμιοι ἐργάται ἐνώθητε· πρόκειται νὰ νικήσητε ἓνα κόσμον ὀλόκληρον καὶ τίποτε νὰ χάσητε, πλὴν τῶν ἀλύσεων σας!"

Ι. Π. Χρυσανθόπουλος.

Ὁ πρῶ τινων ἡμερῶν ἀποθανὼν ὑπέργηρος ἄγγλος ποιητῆς Γ. Μέριδιθ ἔλεγεν ὅτι οὐδεὶς ὀφείλει νὰ θεωρῇ τὸν θάνατον ὡς πρᾶγμα φοβερώτερον ἢ ὡς μετάβασιν ἀπὸ ἐνὸς δωματίου εἰς ἄλλο καὶ προσέθετεν: "Ἡμῶν παιδίον λίαν θειλὸν καὶ εὐαίσθητον. Ἐφοβούμην τὰ παραμικρῶν. Δὲν ἀντίειχον νὰ μείνω μόνος. Ἄλλ' ὅταν ἐγενόμην δεκαοκταετῆς παρετήρησα περὶ τὸν κόσμον (ὅσον μακρὴν ἠδύνατο νὰ παρατηρήσῃ νεπιὰς δέκα ὀκτὼ ἐτῶν) καὶ ἀπεφάσισα νὰ μὴ φοβηθῶ πλέον εἰς τὸ μέλλον. Ἐκτοτε, οὐδέποτε ἐφοβήθημ τὸν θάνατον. Ἐκάστην νύκτα, ὅτε μεταβαίνω εἰς τὸν κλῖνον μου γνωρίζω ὅτι εἶνε πιθανόν νὰ μὴ ἐγερθῶ πλέον ἐξ αὐτῆς. Ἐλπίζω νὰ ἀποθάνω γελῶν. Ὁ Θεὸς τῆς φύσεως καὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως δὲν ἀποκρούει τὴν εὐθυμίαν. Ἄς πιστεύωμεν εἰς Θεὸν εὐθυμον, ἀγάπης μᾶλλον ἀντικείμενον ἢ φόβου."

Ἄλλ' ἂν οἱ περιφρονηταὶ τοῦ θανάτου ἀποθνήσκουσιν εἰς μεγάλην ἡλικίαν, ἀποθνήσκουσιν ὅμως. Τοῦτο ἔφερεν εἰς τὸν ἄγγλον ἱατρὸν κ. Ράουנד τὴν σκέψιν: "Εἶνε ἀνάγκη νὰ ἀποθνήσκωμεν;" Καὶ διὰ πολλῶν συγγραμμάτων ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ Θεὸς δημιουργήσας τὸ τελειότερον τῶν πλαισμάτων του, τὸν ἀνθρώπον, ἐνόει αὐτὸν ἀθάνατον. Ἐὰν δὲ οἱ ἀνθρώποι ἀποθνήσκωσι, τοῦτο προέρχεται ἐκ τῆς ἐσφαλμένης ἰδέας, ἣν οὗτοι, ἐξ ὑπιβουλῆς ἔχουσιν, ὅτι πρέπει νὰ ἀπαθάνωσι μίαν ἡμέραν. Ὅταν πεισθῶσιν, ὅτι δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ἀποθνήσκωσι, δὲν θὰ ἀποθνήσκωσιν. Εἰς τὸ ἐρώτημα, ποῦ θὰ εὐρεθῇ ὁ χώρος ἢ ἀπαιτούμενος ἵνα περιλάβῃ εἰς τὸ μέλλον τὰ ἑκατομμύρια ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων, τὰ προελευσόμενα ἐκ τῆς καταργήσεως τοῦ θανάτου, ὁ Ράουנד ἀπαντᾷ ὅτι ἡ αὐξήσις τοῦ ἀνθρώπινου γένους θὰ γίνεται ὄχι ποσοτικῶς, ἀλλὰ ποιοτικῶς. Τὸ ἀνθρώπινον γένος θὰ εἶνε ὀλιγάριθμον καὶ ἀθάνατον.

Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ Ο ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΑΣ.

[Ἐν τῇ Αἰθούσῃ τοῦ Παρνασσοῦ ἐν Ἀθήναις ὁ κ. Δρακούλης τῇ 18/31 Μαρτίου ἐμίλησε περὶ τοῦ θέματος τούτου ἐνώπιον πλυ- πληθοῦς ἀκροατηρίου. Δημοσιεύομεν ἐνταῦθα τὸ πρῶτον καὶ τὸ τελευταῖον μέρος τῆς διαλέξεως καθόσον τὰ λοιπὰ συμπεριελήφθησαν εἰς τὸ ἔργον ὑφ' ἡμῶν ἐκδοθὲν βιβλίον Ἑγκληματικότης καὶ Ἀνθρωπισμός. Ὁλόκληρος ἡ ὁμιλία ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ Χρόνῳ.]

Κυρίαὶ καὶ κύριοι,

Τὸ θέμα περὶ τοῦ ὁποίου λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς ὁμιλήσω εἶνε ἐκ τῶν ζωτικωτέρων τὰ ὅποια ἀπασχολοῦσι τὸν πολιτισμὸν μας. Ἡ ἐγκλημα- τικότης ἐξεταζομένη ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἀπαιτή- σεις τοῦ νεωτέρου ἀνθρωπισμοῦ, ὑποβαίνει πρό- βλημα πολὺ σοβαρὸν καὶ πολὺ δύσκολον. Ἡ στάσις μας ἀπέναντι τοῦ ἐγκληματίου δὲν δύναται νὰ εἶνε πλέον οἷα ἦτο πρὸ τῶν ἡμερῶν τῆς ἀνθρω- πολογικῆς καὶ κοινωνιολογικῆς ἐπιστήμης. Διὰ τοῦτο θὰ ἐφελκύσω τὴν προσοχὴν σας εἰς τὸν σάλον ὁ ὁποῖος διεξύγεται ἐν ἄλλαις χώραις πρὸς μεταρρύθμισιν τῶν ἰσχυόντων ποινικῶν συστη- μάτων. Στενῶς συνδεδεμένον πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο εἶνε τὸ ζήτημα τῆς βελτιώσεως τῶν φυλακῶν καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἑλληνικὰς φυλακὰς ἡ ἀξιο- θρήνητος αὐτῶν κατάστασις εἶνε λίαν γνωστὴ. Δὲν θὰ διατρίψω εἰς τοῦτο· ἀλλὰ, ἀφοῦ ἐξη- γήσω ὑμῖν ὅτι ἀλλαχού ἐπιζητεῖται κατεπειγόντως ἡ ριζικὴ μεταρρύθμισις συστημάτων τὰ ὅποια εἶνε ἀπείρως τελειότερα τῶν ἡμετέρων, θὰ ἀφήσω ἡμᾶς νὰ κρίνετε ὅτι κατὰ μείζονα λόγον ἐπεύγει ἡ ἀνα- μόρφωσις τοῦ παρ' ἡμῖν ἰσχύοντος συστήματος.

Η ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΒΟΥΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΟΥ.

Εἰσὶ δύο ἐπιστήμαι αἵτινες ἔσχον μεγάλην ἀνά- πτυξιν κατὰ τοὺς τελευταίους ἰδίως χρόνους, ἡ ἀνθρωπολογία καὶ ἡ κοινωνιολογία. Αἱ δύο αὗται ἐπιστήμαι μᾶς ἀναλύουν τὸ φαινόμενον ὅπερ κα- λούμεν ἐγκληματίαν, ὥστε νὰ γνωρίζωμεν πῶς ἀρχήθεν διεμορφώθη καὶ πῶς προέκυψεν ἡ βού- λησις του. Μᾶς φωτίζουν ἐπίσης ὡς πρὸς τὸ ποῖα πρέπει νὰ εἶνε ἡ συμπεριφορὰ μας πρὸς τὸ φαινόμενον. Ὁ ἐγκληματίας κατὰ τὸ πλεῖστον εἶνε προῖον τῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν τὰς ὁποίας ἡ πολιτεία ἀνέχεται, εἶνε δὲ εἰς ἐλάχιστον βαθμὸν προῖον τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐλευθέρως βουλήσεως. Ἡ ἐλευθέρως βούλησις τοῦ ἐγκληματίου εἶνε πολὺ μι- κρὸν ποσοστὸν καὶ δὲν εἶνε δίκαιον νὰ βασιζώμεθα ἐπὶ τοῦ ἀνεπαρκοῦς τούτου ποσοστοῦ ὅπως κατα- λογίσωμεν τὴν εὐθύνην. Ὁ ἄνθρωπος εἶνε δὴν συ- ναισθημάτων ὧν ἡ διαρρύθμισις ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς διδομένης εἰς αὐτὸν οἰκογενειακῆς, κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ἀνατροφῆς. Λέγω ἀνατροφῆς διότι ἡ ἐκ- παίδευσις μόνη δὲν ἀρκεῖ ὅπως διαμορφώσῃ ἡθος.

ΠΟΣΟΤΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ.

Ἐπιθυμῶ νὰ στρέψω τὴν προσοχὴν σας εἰς ἐν σφάλμα τὸ ὁποῖον γίνεται ὡς πρὸς τὴν ἐκτίμησιν τῶν ἀμοιβαίων σχέσεων μεταξὺ κοινωνίας καὶ ἐγ- κληματίου. Ἡ κοινωνία θεωροῦσα ἑαυτὴν προσ-

βεβλημένην ἀντεπεξέρχεται καὶ μετρᾷ τὸν βαθμὸν τῆς εὐθύνης ἣν ἀποδίδει εἰς τὸν προσβαλόντα αὐ- τήν. Ἀλλὰ τὸ νεώτερον πνεῦμα, τὸ σύνολον δη- λαδὴ τῶν πορισμάτων τῆς ἀνθρωπολογίας καὶ τῆς κοινωνιολογίας ἀποκρούει τὸ μέτρον τοῦτο καὶ ἀπαιτεῖ ἵνα ἐξακριβώσωμεν ὄχι τὸ ποσὸν τῆς εὐ- θύνης, ἀλλὰ τὸ ποιὸν τῆς εὐθύνης, καὶ ἐπὶ τῇ βίσει τῆς ἐξακριβώσεως ταύτης νὰ ἐπιβάλλεται ἡ τιμω- ρία ἡ ὅποια καὶ αὐτὴ πρέπει νὰ μετράται ὄχι κατὰ ποσόν, ἀλλὰ κατὰ ποιόν. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ὁ ἀνθρωπισμὸς ἀπαιτεῖ ἵνα ἡ τιμωρία ἔχῃ χαρα- κτήρα ἀναμορφωτικὸν καὶ προορισμὸν ἐξαγνιστι- κόν· ἀπαιτεῖ νὰ ἐφεύρωμεν σύστημα φυλακῶν, ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὸ πνεῦμα τὸ συνδυάζον τὴν αὐστηρότητα μετὰ τῆς ἐπιεικειᾶς· καὶ ἀπαιτεῖ νὰ λάβωμεν ὑπὸ σημείωσιν ὅτι ἀλλοῖον ἦτο τὸ νόημα τῆς αὐστηρότητος πρὸ τῶν ἡμερῶν τῆς ἀν- θρωπολογίας καὶ κοινωνιολογίας καὶ ἀλλοῖον εἶνε τὸ νόημα τῆς αὐστηρότητος σήμερον. Κατὰ τὴν σημερινὴν ἐννοίαν τὸ ποινικὸν σύστημα χρήζει ἀναμορφώσεως ἐπὶ δύο βάσεων, ἐπὶ τῇ βίσει τῆς ριζικῆς ἀναδιωργανώσεως τοῦ συστήματος τῶν φυ- λακῶν καὶ ἐπὶ τῇ βίσει τῆς παροχῆς εἰς τὸν τιμω- ρούμενον πάντων τῶν μέσων τῆς ἀναγεννήσεως. Οὕτως ἐννοεῖ τὴν τιμωρίαν τὸ νεώτερον πνεῦμα· ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖται εἰς τὴν τιμωρίαν. Ἡ σημερινὴ ἀντίληψις περὶ δικαίου ἀπαιτεῖ ἵνα ἡ πολιτεία προλαμβάνῃ τὴν ἐγκληματικὴν τάσιν χρησιμο- ποιῶσα πᾶσας τὰς δυνάμεις αὐτῆς πρὸς ἠθικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀτόμου. Τὸ οὐσιώδες εἶνε ἡ ἐνέρ- γεια τῆς πολιτείας προτοῦ τὸ ἄτομον κινδυνεύσῃ νὰ προβῇ εἰς τὴν ἀξιοποιον πρᾶξιν. Οἱ νόμοι οἰασδῆποτε πολιτείας ἐὰν δὲν συμβαδίζουν μὲ τὴν νεωτέραν ἀντίληψιν περὶ δικαίου δὲν εἶνε νόμοι. Ὁ νομοθέτης ὑπέχει βαρυτάτην εὐθύνην παρα- λείπων νὰ διαφωτίζεται ἀπὸ τὰ πορίσματα τῆς συγχρόνου ἐρεῦνης ἢ ἀρνούμενος νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν δικαστὴν νὰ ὀδηγῆται ἀπὸ τὰς περιστάσεις τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καὶ ἀπὸ τὰς ὑπαγορεύσεις τῆς δικανικῆς συνειδήσεως τῶν πεπολιτισμένων ἔθνων. Ἐν συντόμῳ εἰπεῖν, ἄνευ τῶν διδαγμάτων τῆς κοινωνιολογίας καὶ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, πᾶς ποινικὸς νόμος εἶνε βίρβαρος ἐν συμπαραβολῇ πρὸς τὴν ἀνέλιξιν τῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν.

ΠΑΛΑΙΟΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΝΕΟΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ.

Ἱστορικῶς ἡ ἀνέλιξις τῆς ἀντιλήψεως τῶν ἀν- θρώπων περὶ τῆς τιμωρίας τῶν ἐγκλημάτων διέ- τρεξε τέσσαρα στάδια. Πρώτη ἦτο ἡ ἀρχέγονος ἀντίληψις τῆς ἐκδικήσεως. Ἡ κοινωνία παρέδιδε τὸν ἐγκληματίαν εἰς τὴν ἐκδίκησιν τοῦ θύματος ἢ τῆς οἰκογενείας του ἐπὶ τῇ βίσει τῆς ἀλληλεγγύης τοῦ αἵματος. Ἡ ἀγριότης τῆς ἀντιλήψεως ταύτης πληροῖ μακρὰ χρονικὰ ἀπανθρωπίας καὶ φρίκης. Ἐπειτα ἀρχεται, κατὰ τὸν μεσαιῶνα ἢ περίοδον τῆς ἐκφοβίσεως μὲ τὰ βασανιστήριά της καὶ τὸν τρόπον της ἐν τῇ ἐλπίδι ὅτι διὰ τοῦ τρόμου θὰ

προελαμβάνοντο τὰ ἐγκλήματα. Ἡ Γαλλικὴ ἐπανύστασις ἔθεσε τέρμα εἰς τὴν περίοδον ταύτην, καὶ τὸ μέγα ἀνθρωπιστικὸν κύμα τοῦ ΙΗ'. αἰῶνος ἐξεσάρωσε τὴν βαρβαρότητα τῆς ἐκδικήσεως καὶ τῆς ἐκφοβίσεως. Ἡ ἀνθρωπιστικὴ περίοδος ἀνέτειλε διὰ τῆς ἐξαπλώσεως τῶν ἰδεῶν τοῦ Γροτίου, τοῦ Κάντ, τοῦ Φίχτε, τοῦ Βένθाम, τοῦ Βολταίρου, τοῦ Βεκκαρία καὶ τοῦ Φιλαγγέρι. Συνέπειαι τῆς σχολῆς ταύτης εἶνε ἡ βελτίωσις τοῦ συστήματος τῶν φυλακῶν, ἡ ἐπικρίτησις τῆς ἰδέας τοῦ σωφρονισμοῦ, ἡ κατάργησις ἐνιαχοῦ τῆς θανατικῆς ποινῆς, καὶ ἐν γένει ὡς συνέπεια τῆς σχολῆς ταύτης ὑπῆρξεν ὅτι ὁ οἶκτος ἀντικατέστησε τὴν ἀπανθρωπίαν. Αὐτὸς εἶνε ὁ ποταμὸς ἀνθρωπισμοῦ. Ὁ νέος ἀνθρωπισμὸς εἶνε πολὺ ἀνώτερος. Ὁ παλαιὸς ἀνθρωπισμὸς ἐλάμβανε τὸν ἐγκληματίαν κεχωρισμένον ἀπὸ τὴν πραγματικότητα τοῦ βίου, ἐθεώρει ὅλους τοὺς ἐγκληματίας ὡς ὄντα ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ τύπου καὶ δὲν εἶχε ἀντιληφθῆ ὅτι ὁ ἐγκληματίας εἶνε προῖον τῆς ἀπείρου ποικιλίας ἣν παρουσιάζει ἡ ἀνθρωπίνη φύσις. Δὲν εἶχον προκύψει ἡ ἀνθρωπολογία καὶ ἡ κοινωνιολογία, αἵτινες μᾶς ἀποκαλύπτουσιν ὅτι ὁ ἐγκληματίας εἶνε μοναδικὸν φαινόμενον χρῆζον ἰδιαίτερας προσοχῆς καὶ ἐπιμελείας ἐν ἐκάστη περιπτώσει.

ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ.

Ἐκ τῶν δύο τούτων ἐπιστημῶν ἡ μὲν ἀνθρωπολογία μᾶς ἀναλύει τὸ φαινόμενον ὅπερ καλοῦμεν ἐγκληματίαν ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὰς διαφόρους ἀτομικὰς ἐπιδράσεις, τὰ ἔνστικτα, τὰς ἔξεις, τὰ πάθη, τὰς παντοίας συγκυρίας, καὶ τὸν ἀπειρον διαβαθμισμὸν τῆς διανοητικῆς ἀνισορροπίας. Ἡ δὲ κοινωνιολογία ἐξετάζει τὴν ἐπίδρασιν τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος καὶ ἀπυδεικνύει ὅτι τὸ ἐγκλημα εἶνε προῖον κοινωνίας ἠθικῶς νοσοῦσης, στενωῶς συνδεόμενον μὲν τὸν κοινωνικὸν ὀργανισμόν. Ἐν γένει τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα τοῦ συγχρόνου βιομηχανισμοῦ, ἡ βιοπάλη ἐν ταῖς μεγαλοπόλεσιν, ἡ συγκέντρωσις κεφαλαίων εἰς τὰς χεῖρας ὀλίγων, ἡ ἐπιτεωμένη πενία, ταῦτα εἶνε θέματα ἐκ τῆς ἀπόψεως τῶν ὁποίων ἡ κοινωνιολογία ἐξετάζει τὸ ἐγκλημα. Ἡ ἐγκληματικότης ἐν ἄλλαις λέξεσιν εἶνε κλάδος τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος, καὶ ὄχι τοῦ ποινικοῦ δικαίου. Ὅσοδήποτε καὶ ὅπωςδήποτε καὶ ἂν μεταρρυθμίσωμεν τὸν ποινικὸν νόμον, ἐνόσω δὲν μεταβιβάλλονται αἱ κοινωνικαὶ συνθήκαι, ἡ ἐγκληματικότης θὰ εἶνε μία ἀπὸ τὰς πληγὰς τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀκριβῶς ὅπως αἱ νόσοι προκύπτουσιν ἀπὸ πλημμελεῖς ὑγειονομικὰς συνθήκας οὕτω καὶ τὰ ἐγκλήματα προκύπτουσιν ἀπὸ πλημμελεῖς κοινωνιολογικὰς συνθήκας. Πρὸς ἄρσιν τῶν νοσημάτων δὲν ὠφελεῖ ἡ βελτίωσις τῶν νοσηλευτικῶν μεθόδων, ἀλλὰ ἀπαιτεῖται καὶ ἡ μεταβολὴ τῶν ὑγειονομικῶν ὄρων. Οὕτω καὶ προκειμένου περὶ ἐγκλήματος, πρὸς ἄρσιν τῶν ἐγκλημάτων δὲν ὠφελεῖ ἡ

βελτίωσις τῶν ποινικῶν μεθόδων ἀλλὰ ἀπαιτεῖται καὶ ἡ μεταβολὴ τῶν κοινωνιολογικῶν ὄρων.

ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ.

Ἐπὶ τὴν ἔποψιν ταύτην δὲν δυνάμεθα νὰ καταπολεμήσωμεν τὸ ἐγκλημα, εἰμὴ ἐὰν λάβωμεν πρόνοιαν περὶ μεταβολῆς τῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν αἱ ὁποῖαι ἐπιτρέπουσιν ἀφ' ἐνὸς ἄκρου πείραν καὶ ἀφ' ἑτέρου ὑπερβολικὸν πλοῦτον. Ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ ταῦτα πρέπει νὰ καταπολεμήσωμεν καὶ τὰς ἄλλας ἀκόμη αἰτίας· πρέπει νὰ καταπολεμήσωμεν τὸν ἀλκοολισμόν· πρέπει νὰ προνοήσωμεν περὶ ἀνατροφῆς τῶν τέκνων μας, περὶ ἐμψυχώσεως τῆς γεωργίας, περὶ μορφώσεως δικαστῶν, καὶ τέλος ἀπαιτεῖται νὰ προνοήσωμεν περὶ διακανονισμοῦ τῆς εὐθύνης τοῦ Τύπου, τὰ ἀνήθικα καὶ χυδαῖα στοιχεῖα τοῦ ὁποίου δηλητηριάζουσι τὴν ψυχὴν τοῦ λαοῦ. Εἶνε ὑπατοῦ συμφέρον τῆς κοινωνίας νὰ προλαμβάνη τὴν νόσον ἣτις καλεῖται ἐγκληματικότης, διὰ τῶν προσηκουσῶν ἐξυγιαντικῶν μεθόδων. Πρέπει δηλαδὴ νὰ ἐξυγιάνωμεν τὸ κοινωνικὸν περιβάλλον πρὶν ἢ ἐλπίσωμεν καταστολὴν τῆς ἐγκληματικότητος.

[Ἡ διεξήγησις τῶν ἐνεργειῶν αἵτινες γίνονται πανταχοῦ τοῦ κόσμου πρὸς μεταρρυθμίσειν τῶν ἰσχυρότων ποινικῶν συστημάτων ἐκτίθεται πληριστέρα ἐν τῷ βιβλίῳ Ἐγκληματικότης καὶ Ἀνθρωπισμὸς, ὡς ἔπεται δὲ ἔχει ὁ ἐπίλογος τῆς διαλέξεως.]

ΕΠΙΛΟΓΟΣ.

Ἐν συνόψει ἡ λογικωτέρα σήμερον στάσις μας ἀπέναντι τοῦ ἐξοκείλαντος ἀδελφοῦ μας ὃν ἀποκαλοῦμεν ἐγκληματίαν, δέον νὰ εἶνε στάσις ὄχι ἐμπνεομένη ἀπὸ ἐκδίκησιν οὔτε ἀπὸ τὴν ἐλπίδα τῆς ἐκφοβίσεως. Βεβαίως εἶνε ἐπάναγκες νὰ προβαίνωμεν εἰς ὅλα τὰ πρακτικὰ διαβήματα μετὰ πεφωτισμένης ἀυστηρότητος ὅπως ἀποσοβῆται ὁ κίνδυνος τῆς κοινωνίας ὁ προερχόμενος ἀπὸ τὴν ἐγκληματικότητα, ἀλλὰ ἅπαξ ἐπρίξαμεν τοῦτο, πᾶσαν προσπάθειαν ὀφείλομεν νὰ καταβάλλωμεν ὅπως ἐξανθρωπίσωμεν τὸν χαρακτήρα ἐντὸς τοῦ ὁποίου βλαστάνουσι νὰ ἔνοχα σπέρματα. Διὰ τοῦτο ἀφ' ἐνὸς τὸ ἐκπαιδευτικὸν ἡμῶν σύστημα πρέπει νὰ τεθῆ ἐπὶ νέων βάσεων, καὶ τὸ ποινικὸν ἡμῶν σύστημα ἀφ' ἑτέρου νὰ προσαρμοσθῆ πρὸς τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ ἀνθρωπισμοῦ.

Πολὺν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν δρᾶσιν τῶν γυναικῶν. Εἶνε ὑψηλὸν καὶ ἔνδοξον προνόμιον τῆς γυναικὸς τὸ περιθάλπειν καὶ τὸ ἀνεγείρειν τοὺς ἠττωμένους ἐν τῷ βίῳ. Γνωρίζω ὅτι ὁμιλῶν περὶ τῶν δυστήνων ὄντων τῶν ἐγκαταλελειμμένων ἐν ταῖς φυλακαῖς, θίγω εὐγενεῖς καρδίας γυναικῶν παρισταμένων ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ. Γυναικῶν δι' αἷς δὲν ἐδόθη εἰς μάτην τὸ παρὰδευμα τῆς ἡμετέρας βασιλείσεως. Ἡ βασίλισσα Ὀλγα εἶνε ὑπερτέρα παντὸς ἐγκωμίου. Ἡ ὑπερφυῆς καλωσύνη της, ἡ χριστέμφορῆς μέριμνα αὐτῆς ὑπὲρ τῶν κοπιώντων καὶ πεφωτισμένων, τὸ ἀκοίμητον ἐνδιαφέρον της ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μας τῶν ἐν φυλακῇ ἀποτελοῦσι τοὺς τιμαλφεστέ-

ρους ἀδάμαντας οἱ ὅποιοι κοσμοῦσι τὸ στέμμα της. Καὶ θεωρῶ ἀνασσαν πᾶσαν γυναῖκα τῆς ὁποίας ἡ καρδιά ἐπιποθεῖ νὰ ἐπιχύσῃ ψυχικὸν ἠλιόφως εἰς τὰ ἀνήλια σκότη τῶν ἑλληνικῶν εἰρκτῶν.

Τὸ διάφορα κεφάλαια τοῦ εἰρημένου βιβλίου Ἐγκληματικότης καὶ Ἀνθρωπισμὸς εἶνε τὰ ἐξῆς: Τί ἐστὶν ἐγκλημα. — Τὸ ἑκπαιδευτικὸν σύστημα. — Νευρολογικαὶ ἐρευναι. — Ὁ νεαρὸς ἐγκληματίας καὶ ὁ βιομηχανισμὸς τῶν φυλακῶν. — Μετατροπὴ τῶν φυλακῶν ἐπὶ τὸ βιομηχανικώτερον. — Ἀποκία καταδίκων. — Πῶς ἐπιζητεῖται ἡ λύσις τοῦ προβλήματος. — Ἐνέργειαι ἐν Ἀγγλίᾳ. — Ἐνέργειαι ἐν Ἀμερικῇ. — Ἐνέργειαι ἐν Ἰταλίᾳ. — Ἀποτυχία ἀποπείρας ἐν Ἑλλάδι. — Ἡ θανατικὴ ποινὴ.

ΤΑ ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ ΤΟΥ ΙΣΛΑΜ.

Τὸ ἐπόμενον ἔρπον ἐγγράφῃ ὑπὸ σοφοῦ τέρατου μουαμεθανοῦ ἐπιθυμοῦντος νὰ διατηρήσῃ ἀνεκμίαν ὅπως μὴ προκαλέσῃ τὴν ἐπικίνδυνον μῆριν τῶν ὁμοθρήσκων του.

Δώδεκα αἰῶνες παρήλθον ἀφ' ὅτου ὁ Μωάμεθ ἐξήγγειλε τὸ κήρυγμά του εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἀκόμη ἐξακολουθεῖ τὸ τρίτον τοῦ ἀνθρώπινου Γένους νὰ ἴσταται πρὸ αὐτοῦ ὡς πρὸ ἀνοικτοῦ βιβλίου. Μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ ὁ προφήτης τοῦ Ἰσλάμ ὠμίλησε πρὸς τὸ πλῆθος διὰ φράσεων αἰτινες ἠχοῦσιν ὡς αἱ φράσεις τοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους λόγου τοῦ Χριστοῦ, "Ὅν οἱ μουσουλμᾶνοι θεωροῦσιν ὡς τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ (ρούχ-ουλλάχ). Λί τελευταῖαι λέξεις τοῦ μουαμεθανικοῦ κήρυγματος ἦσαν "Ἐστὲ εὐσπλαγχοὶ καὶ εἰς ἐκείνους ἀκόμη τοὺς ὁποίους αἰσθάνεσθε ὅτι δὲν δύνασθε νὰ συγχωρησῆτε. Ὁ Θεὸς εἶνε εὐσπλαγχοὺς εἰς ὅλους. Μάθετε ὅτι εἴμεθα ἀδελφοὶ ὅλοι. Εἴμεθα ὅλοι μία ἀδελφότης." Οὐδεμία ποτὲ ἠγέρθη φιλονικία περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀπλοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου ὅστις μηδέποτε ἀξιώσας ὑπεροχὴν, γνωστὸς δὲ τοῖς πᾶσιν ὡς υἱὸς τοῦ Ἀβδουλλάχ ἐκ τῆς φυλῆς Κουραῖς, ἐκ τῆς οἰκογενείας Χασίμ, ἐξήσκησεν ἐν τούτοις τόσην ἐπίδρασιν ὥστε νὰ θεμελιωθῇ ὑπὸ τὴν ἔμπνευσίν του μέγας λαὸς, μεγάλη αὐτοκρατορία καὶ μεγάλη θρησκεία. Ἦτο, ὡς εἶπον, ἀπλούστατος ἀνθρώπος. Εἶχε τὸ ταχὺ καὶ ἐσπευσμένον βῆμα τοῦ πολυασχόλου. Ἦτο ἐγκάρδιος, καὶ ὁ γέλωσ του ἦτο τόσον διάθερμος ὥστε ἠκτινοβόλει τὸ πρόσωπόν του ἐξ αἰγλης ὀσάκις ἐγέλα. "Ἐσφιγγε τὴν χεῖρα τοῦ χαιρετιζομένου μέ περιπάθειαν, καὶ ὅταν δὲ ἀκόμη ἔγεινε κυβερνήτης τοῦ λαοῦ, ἐξηκολούθει νὰ ἐπισκέπτεται τοὺς ἀσθενεῖς ὡς καὶ πρῶν, καὶ ἠκολούθει κηδείας ὀσάκις συνήντα τοιαύτας καθ' ὁδόν. Ἐξέφραζε λέξεις παρηγορίας εἰς τοὺς πενθοῦντας. Ἐκαθίριζεν ὁ ἴδιος τὰ ὑποδήματά του καὶ ἐπεσκεύαζε τὰ φορέματά του διὰ τῶν ἰδίων χειρῶν του. Ἦτο ἀνθρώπος τόσῳ ἔμπλεως φιλίας, ἀδαμίστου θάρρους, καὶ ἀγαθῶν ἐλπίδων ὥστε πᾶς ἀρχίζων νὰ τον κρίνῃ θὰ καταλήξῃ θαυμαστής του. Τὸ Κοράνιον συνηρμολογήθη εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ προφήτου, ὑπὸ ἀνθρώπων

οἵτινες εχόν ἀκούσει τὰς ὁμιλίας του τελούντες εἰς προσωπικὴν συνάφειαν μετ' αὐτοῦ. Πανθομολογεῖται δὲ ὅτι οὐδὲν ἄλλο βιβλίον ἐν τῷ κόσμῳ διέμεινεν ἐπὶ δώδεκα αἰῶνας τόσῳ ἀνόθευτον ὅσον τὸ κείμενον τοῦ Κοραίου. Τὸ δόγμα τοῦ μουσουλμανισμοῦ εἶνε ὅ,τι ἀπλοῦν καὶ πρακτικόν. Εἰς μόνον ὑπάρχει Θεὸς, ἐξαγγελεὺς δὲ Αὐτοῦ εἶνε ὁ Μωάμεθ." Οὕτω διακηρύξας ἑαυτὸν "Ἐξαγγελέα" (Ρασούλ) τοῦ Ἑψίστου, ὁ προφήτης οὗτος τῆς Ἐρήμου φαίνεται ἐννοῶν τὸ δῶρον τῆς προφητείας ἐν τῇ εὐρυτάτῃ αὐτοῦ ἐκδοχῇ. Ὁ Μωάμεθ εἶπεν ὅτι ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου ὑπῆρξαν τριακόσιοι ἐξαγγελεῖς σταλέντες ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸς ὁδηγίαν καὶ κατεύθυνσιν τοῦ Ἀνθρώπινου Γένους, καὶ ὅτι ὑπῆρξαν ἑκατὸν εικοσιτέσσαρα πρόσωπα ἅτινα εἶχον τὸ δῶρον τῆς προφητείας. Οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῇ ὅτι καθ' ὅλον τὸν εὐρὺν κόσμον δὲν ὑπάρχει θρησκευτικὴ τελετὴ τόσῳ μεγαλοπρεπῆς ὅσον ἡ φωνὴ τοῦ μουεζίνου, ὅταν ἐν τῇ σιγῇ τῆς ἡοῦς πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, προσκαλεῖ τοὺς ἀνθρώπους εἰς προσευχὴν. "Ὁ Θεὸς εἶνε μέγας! ὁμολογῶ ὅτι εἰς μόνον Θεὸς ὑπάρχει, ἐξαγγελεὺς δὲ Αὐτοῦ ὁ Μωάμεθ! Ἐλθετε εἰς προσευχὴν." Ἐλθετε εἰς σωτηρίαν. Ἡ προσευχὴ εἶνε κρείσσων τοῦ ὕπνου!"

Ἐν τῇ ἀγγλικῇ Βουλῇ ὑπεβλήθη προσφάτως νομοσχέδιον περὶ ἀναδρομῆς τοῦ ὠρολογίου ὥστε οἱ ἀνθρώποι νὰ ἐγείρωνται τῆς κλίνης μίαν ὥραν ἐνωρίτερον τοῦ συνηθῶς. Αὐτὸ ἀκριβῶς πράττει ὁ μουεζίνης ὑπὸ πολλῶν αἰῶνων πείθων τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἐγείρωνται τῆς κλίνης πρὸ τῆς πρώτης ῥοδόχρου ἀκτίνος τοῦ ἑωθινοῦ ἡλίου.

Ἐπίσης πρακτικὴ εἶνε ἡ ἡμερησία προσευχὴ τοῦ μουσουλμάνου. Εἰς ὅλον τὸν λειτουργικὸν κόσμον, δὲν ὑπάρχει τι ἐξισούμενον πρὸς τὴν μουσουλμανικὴν προσευχὴν διὰ τὴν ἀπλότητα αὐτῆς καὶ διὰ τὴν διύθερμον ἐκκλησίαν αὐτῆς εἰς τὸν Κυβερνήτην τοῦ κόσμου. Ὁ ἐρευνητὴς ἐκ τῆς Ἐσπερίας ἐκλαμβάνει τὴν προσευχὴν ταύτην ὡς μηχανικὴν τινα ἐνέργειαν τῶν προσευχομένων, ἀλλὰ ἀγνοεῖ ὅτι τὸ Ἰσλάμ εἶνε καθ' ἐξοχὴν ἡ θρησκεία τῆς προσευχῆς ἐννοουμένης ὡς ἀνυψώσεως τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν Δημιουργὸν ἐν πίσση στιγμῇ ἀνάγκης καὶ κινδύνου. Ὁ ἰσλαμισμὸς διδάσκει τοὺς ὀπαδοὺς του νὰ ἔχῃσι διηνεκὴ τὴν τύσιν τῆς ἰκεσίας πρὸς τὸν Θεὸν καίτοι παραγγέλλεται προσευχὴ πεντάκις τῆς ἡμέρας. Μία μουσουλμανικὴ προσευχὴ περιέχει τὰς ἐξῆς ὠραίας φράσεις. "Δέομαί Σου, Κύριε, δός μοι εὐστάθειαν καὶ ὁδηγίαν πρὸς εὐθύτητα, καὶ βοήθησόν με ἵνα εἶμαι εὐγνώμων πρὸς Σέ, καὶ νὰ Σέ λατρεύω πρεπόντως. Δέομαί Σου, δός μοι ἀθωότητα καρδίας, μὴ ἀποκλινούσης εἰς φαῦλα. Δέομαί Σου, δός μοι ἀλήθειαν γλώσσης, καὶ τὴν ἀρετὴν ἐκείνην ἣν Σὺ γυνώσκεις ἐλλείπουσίν μοι. Ἴκετεύω Σε προάσπισόν με κατὰ τοῦ ἐλαττώματος ἐκείνου ὅπερ Σὺ γινώσκεις κατισχύον μου, καὶ συγχώρησον τὰ

σφάλματα ἅτινα Σὺ γινώσκεις τυφλοῦντα με Προσπιστά μου, βοήθει με ἵνα Σέ ἐνθυμούμαι καὶ ἵνα Σοὶ εὐγνωμονῶ ἐξ ὅλης τῆς δυνάμεώς μου, καὶ ἐλέησόν με, ὅτι ἀληθῶς σὺ εἶ ὁ συγχωρῶν τὰ σφάλματα, καὶ ὁ ἐπιδαφιλεύων εὐλογίας εἰς τοὺς ἀκολουθοῦντας Σε. Ἄμην."

Τόσῳ ἐπιτακτικῇ εἶνε ἡ ἐντολὴ τοῦ Μωάμεθ περὶ καθαριότητος ὥστε τὸ λούεσθαι κατέστη θεῖος θεσμὸς ἐν τῇ θρησκείᾳ τοῦ Ἰσλάμ. Ἐν Μέκκᾳ δύναμαι νὰ εἶπω δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος μὴ λουόμενος καθ' ἑκάστην. Αἱ περὶ τοῦ λούεσθαι ὁδηγίαι εἰσὶ λεπτομερεῖς ἐν τῷ Κορανίῳ.

Ἄλλο πρᾶκτικώτατον γνωρισμα τοῦ Ἰσλαμισμοῦ εἶνε ὅτι δὲν ἔχει ἱερατεῖον. Τὰ ἱερατεῖα ὑπῆρξαν ἀνεκαθεν ὁ ὄλεθρος τοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ ἱμάμης δὲν ἔχει ἀυθεντίαν, ἀλλ' εἶνε ἀπλῶς διεθυντὴς τῶν προσευχῶν ἐν ταῖς συναθροίσεσι τῶν πιστῶν. Οἱ μουσουλμᾶνοι ὅσοι ἐννοοῦσι τὴν θρησκείαν των δὲν εὐρίσκουσι θέσιν διὰ καλίφην ἐν τῷ Ἰσλάμ. Τὸ Ἰσλάμ πρᾶγματι εἶνε Δημοκρατία, ὁ δὲ ἱμάμης εἶνε ὁ ἐκλεκτὸς τοῦ λαοῦ.

Ἡ ἰδέα τοῦ καλίφου παρεισέφρυσεν ἀδικαιολογήτως παρὰ τοῖς ὀθωμανοῖς. Ὃταν ὁ τούρκος Χαλακοῦ ἐκυρίευσεν τὴν Βαγδάτην, καὶ ἔσφαξε τὸν ἱμάμην, ἔπραξε τοῦτο ὡς ἐχθρὸς τῆς νομίμως καθεστηκυίας ἐξουσίας. Ὃταν δὲ εἰς τῶν διαδόχων του ἐκυρίευσεν τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἔσφαξε τὸν Χριστιανὸν αὐτοκράτορα πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ ἄστεως, πηδήσας εἶτα ἐπὶ τοῦ χριστιανικοῦ βωμοῦ ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ καὶ ὑπαγγείλας τὸ μουσουλμανικὸν δόγμα, περεβίασε τὰς ἱερωτέρας καὶ προσφιλεστέρας παραδόσεις τῆς θρησκείας τοῦ προφήτου. Γνωστὸν πῶς εἰσῆλθεν ὁ Ὀμάρ εἰς Ἱερουσαλήμ. Ἐγένετο δεκτὸς ὑπὸ τοῦ Χριστιανοῦ πατριάρχου εἰς τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως, πᾶσα δὲ ἐγγύησις ἐδόθη περὶ προστασίας τῶν ἡττηθέντων. Ὃταν ὁ Χαλιδ εἰσῆλθεν εἰς Δαμασκόν, ἐκέλευσεν ἵνα χριστιανοὶ καὶ μουσουλμᾶνοι προσεύχωνται ὁμοῦ ἐν τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ. Ὃταν ὁ Σαλαδὶν ἐκυρίευσεν ἐκ δευτέρου τὴν Ἱερουσαλήμ τῷ 1187 ἀπελευθέρωσε πάντας τοὺς αἰχμαλώτους καὶ ἐχορήγησεν αὐτοῖς τροφήν. Οὐδεμία δὲ κάκωσις γυναικῶν ἢ παίδων συνέβη. Ὁ ἀληθὴς μουσουλμᾶνος αἰσχύνεται διὰ τὰ τερατώδη τοῦ Βοσπόρου τὰ ἐπικρατήσαντα ὡς ἐκ τῆς τουρκικῆς παρασπονδίας. Ἄνευ αὐτῆς τὸ Ἰσλάμ θὰ ἐθεμελιούτο ἅπαξ ἔτι ἐν Βαγδάτῃ, καὶ θὰ ἀνεζωπύρει τὰς εὐγενεῖς παραδόσεις τοῦ Ἀβδουρ Ῥασήδ καὶ τοῦ Ἀλ-Μανούν. Ὁ ἠθικὸς κώδιξ τοῦ Ἰσλάμ εἶνε σαφὴς καὶ ὠρισμένος. Ζητήματα καὶ ἐρίδες περὶ τοῦ τί ἀγαθὸν καὶ τί φαῦλον δὲν ὑπάρχουσιν. Ὃπως λέγει ὁ Δαβίδ "εὐρεῖαι εἰσὶν αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ." Ὁ προφήτης τῆς Ἀραβίας ἔδωκεν εἰς τὸν λαὸν σύστημα ἱκανὸν νὰ προσαρμοσθῇ εἰς πάντα βαθμὸν τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας καὶ πᾶσαν μορφήν τοῦ πολιτισμοῦ. Τὴν ἠθικὴν τῆς μωαμεθανικῆς θρησκείας ἐννοεῖ πᾶς τις, ἐνῶ δὲν συμ-

βαίνει οὕτω ὡς πρὸς τὴν χριστιανικὴν ἠθικὴν, ἣτις ἀμήχανον οὐσα προῖον μακραιώνων ἐρίδων, δὲν χρησιμέυει ὡς γενικὸς κανὼν βίου καὶ διαγωγῆς.

Τὸ προσκύνημα τῆς Μέκκας συχνὰ προκαλεῖ τὸν γέλωτα τῶν κρινόντων ἡμᾶς. Ὁ πεφωτισμένος ὁμῶς μουσουλμᾶνος γνωρίζει τὴν μυχιολογικὴν σημασίαν του. Ὁ βωμὸς μὲ τοὺς κενούς τοίχους του ἐξαγγέλλει τὴν ἀπόσβεσιν τῆς εἰδωλολατρίας καὶ τὴν λατρείαν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Ὁ μέλας λίθος ὡς τὸ κέντρον ἐνώπιον τοῦ ὁποῖου πᾶς μουσουλμᾶνος γονυπετεῖ, εἶνε τὸ ἔμβλημα τῆς παγκοσμίου ἀδελφότητος. Πᾶσα γονυκλισία, πᾶσα τελετὴ ἔχει τὸ μυχιολογικὸν τῆς νόημα, ἡ δὲ καρδιά τοῦ προσκυνητοῦ διακαίεται ὑπὸ ἀφοσιώσεως πρὸς τὸ Θεῖον. Τὸ προσκύνημα εἶνε τὸ μέγα μυστήριον τοῦ Ἰσλάμ. Ὁ παράδεισος τοῦ Ἰσλάμ θεωρεῖται ὑπὸ τῶν ἐπικριτῶν μας ὡς ἀνῆθικός τις σύλληψις. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ λησμονώμεν ὅτι ὁ προφήτης ἐκήρυξε τὸ εὐαγγελίον του εἰς λαὸν βυθισμένον εἰς τὴν ἀκολασίαν, εἰς ἀνθρώπους οἱ ὅποιοι εἶχον ἤδη ἀρχίσει νὰ αἰσθάνωνται τὴν πίεσιν τῶν ἠθικῶν χαλινῶν τοῦ Ἰσλαμισμοῦ. Ἀφ' ἑτέρου αἱ ἡδοναὶ τοῦ Ἰσλαμικοῦ Παραδείσου εἶνε ἀλληγορικοῦ χαρακτήρος ἀκριβῶς ὅπως ἀλληγορικοῦ χαρακτήρος εἶνε καὶ τὸ ἄσμα ἀσμάτων τοῦ Σολομώντος. Ὃταν ὁ προφήτης ἔλεγεν εἰς τοὺς μαθητὰς του ὅτι ἐν τῷ παραδείσῳ τις θὰ ἀνακλίνεται ἐπὶ ἐβδομήκοντα μεταξίνων προσκεφάλων, οὐδεὶς ἐφάνταζετο νὰ λαμβάνῃ τὴν ἐκφρασιν ταύτην κατὰ γράμμα. "Δὲν μὲ τέρπουν αἱ γυναῖκες" ἀνεφώνησεν εἰς βεδουῖνος τῆς ἐρήμου, "ἡ χαρὰ μου εἶνε οἱ ἵπποι." Ὁ προφήτης ἀπήντησεν "ἐὰν μεταβῆς εἰς τὸν παράδεισον θὰ ἔχῃς ἕνα ρουβινόχροα ἵππον μὲ δύο πτέρυγας· θὰ τὸν ἵππευῃς καὶ θὰ σὲ μεταφέρῃ ὅπουδῆποτε ποθεῖς"—"Ἄλλ' ἐγὼ τέρπομαι νὰ ἔχω γαίας" ἀνεφώνησεν ἕτερος. "Εἰς τὸν παράδεισον," ἀπήντησεν ὁ προφήτης, θὰ σπείρης σπόρον, καὶ ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ θὰ βλαστάνη, θὰ αὐξάνῃ καὶ θὰ θερίζῃ, ἐγείρων ὄρη ἐκ στάχτων." Ὁ Καρλάυλ λέγει ὅτι εἶνε προφανὴς ἡ ἀλληγορικὴ γλώσσα δι' ἧς παρουσίασεν ὁ Μωάμεθ τὸν παράδεισον, ἀκριβῶς ὡς ὁ Ἰωάννης ἔγραψε τὴν Ἀποκάλυψιν ἐν ἀλληγορίαις.

Ὁ προφήτης τοῦ Ἰσλάμ ἐδίδαξε τὴν θεωρίαν τῆς ἐξελίξεως ὅταν, ἐν ἔτει 1859, ὁ Δάρβιν ἐξέδωκε τὸ μέγα ἔργον του. Ἡ καταγωγὴ τοῦ εἰδους διὰ φυσιτικῆς ἐπιλογῆς, ἔπεσεν ὡς βόμβα ἐν μέσῳ τῆς Χριστιανωσύνης. Ἐν τούτοις ἡ θεωρία τοῦ Δάρβιν εἶνε ἀρχαία διδαχὴ τοῦ Ἰσλάμ, καὶ ἀναπτύσσεται ἐν τῷ Μασνάβι τοῦ Ζαλαλ-οὐδ-δὴν-ρούμι ἀποθανόντος ἐν ἔτει ἐγίρας 672. Τὸ ἔργον τοῦτο κρίνεται ὑπὸ τῶν πεφωτισμένων μουσουλμᾶνῶν ὡς ἀποτέλεσμα ἐμπνεύσεως κατωτέρας μόνοι τῆς τοῦ κορανίου. Ὁ συγγραφεὺς λέγει ὅτι ἀποθνήσκοντες ἐν τῇ ἀνοργάνῳ σφαίρᾳ, ἀναπτυσσόμεθα ἐν τῇ φυτικῇ. Εἶτα ἀποθνήσκοντες ἐν τῇ φυτικῇ ἀναθρώσκομεν ἐν τῇ ζωικῇ, ἀποθνήσκοντες δὲ ἐν τῇ

σφαίρα τῶν ζώων, ἀνεγειρόμεθα ἐτι ὑπέρτερον καθιστάμενοι ἄνθρωποι, μεθ' ὃ χωροῦμεν ἐπὶ τὰ πρόσω καὶ ἄνω, καθιστάμενοι θεῖα ὄντα. Αὕτη εἶνε ἡ πίστις πάντων τῶν μουσουλμάνων μυχιολόγων, καὶ βασίζεται ἐπὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Κορανίου. Ἐν Σούρα 68, ἀναγινώσκουμεν " Δὲν ὑπάρχουν ἐπὶ τῆς γῆς ζῶα, δὲν ὑπάρχουν πτηνὰ πετόντα μὲ πτέρυγας, ἅτινα νὰ μὴ εἶνε λαὸς ὅπως εἴσθε σείς." Ἡ σύλληψις αὕτη τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου εἶνε ἡ ἐμπνεύσασα εἰς τὸν Μωάμεθ τὴν τύσσην ἀγρίπην του πρὸς τὰ ζῶα. Ἐνώστη δὲ εἶνε ἡ ἀφήρησις καθ' ἣν τῆς γαλλῆς αὐτοῦ κατακλιθείσης ἐπὶ τῆς εὐρείας περιχειρίδος τοῦ ἱματίου του, ὁ προφήτης νὰ μὴ ταρύξη τὸν ὕπνου τοῦ ζῴου ἀπέκοψε τὴν περιχειρίδα. Ὑπάρχουσι τοιαῦτα ἀφήρησις πλείστα ὅσα δεικνύουσαι τὸ πρὸς τὰ ζῶα αἰσθημαί του. Βιδικῶς συνιστᾶ τὰς νηστείας ὁ ἰσλαμισμὸς θεσπίσας ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ τοιαύτας καθ' ἕκαστον ἔτος. Ἡ ἀυστηροτάτη πασῶν εἶνε ἡ τοῦ μηνὸς ῥαμαζάν θεσπισθεῖσα ὅπως " καϊή" (αὐτὸ σημαίνει ἡ λέξις ῥαμαζάν) τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων. Καὶ ὁ θεσμὸς αὐτὸς λίαν πρακτικὸς διότι δυνάμει αὐτοῦ πολυασχολοῦ λαὸς ἀναγκάζεται νὰ κίμνη περιοδικῶς παῦσιν τῶν ἀσχολιῶν του ἢ καὶ τοῦ πολέμου. Ὁ μὴν αὐτὸς καλεῖται " Ἀσπίς" τοῦ Ἰσλάμ, καὶ ἡ κατ' αὐτὸν νηστεία τηρεῖται καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν ὀλιγορύντων ἢ ἀδιαφορούντων περὶ τὰ τῆς θρησκείας. Ἀναμφιβόλως εἶνε εἰς ἕκ τῶν πολλῶν θεσμῶν ὡς ἕκ τῶν ὁποίων ὁ ἰσλαμισμὸς κατέστη πᾶν ἄλλῃ ἢ θρησκεία χλιδῆς ἢ ἀπολαύσεως.

Μία ἀπὸ τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς τοῦ συγχρόνου πνευματισμοῦ οἷον διεμόρφωσεν αὐτὸν ἡ νεωτέρα μυχιολογικὴ ἔρευνα εἶνε ὅτι ἀόρατοι ἄγγελοι διακονοῦσι τοῖς ἀνθρώποις καὶ μεριμνῶσι περὶ τῶν πάθων των. Ἡ ἀρχὴ αὕτη ἀκριβῶς ἀποτελεῖ ἕνα τῶν πρακτικωτέρων θεσμῶν τῆς μουσουλμανικῆς πίστεως. Τὸ Κοράνιον ἐν σούρα 3.130 λέγει: "Οἱ ἄγγελοι ὑμνοῦσι τὸν Ἀνακτα αὐτῶν, καὶ ἔξαιτοῦσι συγγνώμας ὑπὲρ τῶν οἰκούντων ἐπὶ τῆς Γῆς." Ἀγρυπνοῦσιν ἐπὶ τῶν πιστῶν νυκτὸς καὶ ἡμέρας. Ἰπτανται ἄνωθι τῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνηγμένων καὶ προσευχομένων. Παραλαμβάνουσι τὴν ψυχὴν τῆς στιγμῆς τοῦ θανάτου. Προπορεύονται τῆς κηδείας καὶ καταβαίνουσιν εἰς τὸν τάφον μετὰ τοῦ μεθισταμένου λέγοντες εἰς τὸν ἀληθῆ μουσουλμάνον " κοιμήθητι ἐν εἰρήνῃ μέχρι τῆς ἀναστάσεως τῶν δικαίων." Τοὺς ἄγγελους τούτους οἱ ἀρχαῖοι ἄραβες ἀπεκάλουν " θυγατέρας τοῦ Θεοῦ," ὑπάρχει δὲ ὡραιότατη περικοπὴ περιέχουσα τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην τῶν ἄγγέλων, ἐν τῇ δεκάτῃ σούρα τοῦ Κορανίου. Τὸ κάλλος τῆς περικοπῆς ταύτης καθὼς καὶ πολλῶν ἄλλων δύναται τις νὰ αἰσθανθῆ μόνον εἰάν τὴν ἀναγνώσῃ εἰς τὸ ἀραβικὸν πρωτότυπον.

Σύμβολον πίστεως τοῦ ἰσλαμισμοῦ εἶνε τὸ Ἄλκαδὰρ ὅπερ σημαίνει " ἀπόλυτον βουλήν τῆς Θεο-

τητος" καὶ ὅπερ ἀνακριβῶς μετεφράσθη διὰ τῆς λέξεως " πεπρωμένον." Τὸ θέμα τυγχάνει εὐρείας ἐρεύνης ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ Ἀβερῶς, καὶ εἶνε θέμα ἀτελευτήτων συζητήσεων μεταξὺ τῶν δύο αἵρέσεων τοῦ Ἰσλάμ, τῶν ἰσχαρίων καὶ τῶν μουταζιλιτῶν. Εἶνε ζήτημα ἄκρως λεπτὸν ὑπερβαῖνον τὴν κοινὴν ἀντίληψιν, ἀλλ' ὁ ποιητὴς Τέννυσον διαλευκαίνει αὐτὸ ὅπως οὖν διὰ τῶν περιφήμων στίχων του.

Καὶ ὅμως εἶνε ἀναπόφευκτος ἡμῶν ἀπάντων ἡ πεποίθησις ὅτι τὰ τέρμα τὸ κανόστατον παντὸς κακοῦ ἔσται καλόν — τῶν μίπων καὶ τῶν ἀγωνιῶν, καὶ τῆς χαλῆς μας πίστεως — ὅτι οἱ δὲν μὲ πῖθα ἄσκοπον βαδίζει ἀναμέσον μας· ὅτι οἰδεμία ὑπαρξίς προῦρισται εἰς ὄλεθρον· καὶ ὅτι τὰ πάντα σώζει καὶ πληροῖ σιφῶς ἡ θεῖα πανεντέλεια.

Οἱ χριστιανοὶ ἐπικριταί μας θεωροῦν ἀνήθικον τὴν πολυγυνίαν τοῦ Ἰσλάμ, ἣτις πάντοτε φαίνεται ἐξεγειρῆσα τὴν σεμνότητον περιέργειαν τοῦ ἐκ τῆς Ἑσπερίας περιηγητοῦ. Ἄλλ' οὐδεὶς πεφωτισμένος μουσουλμάνος πείθεται νὰ χαρακτηρίσῃ τὸν θεσμὸν τούτον ὡς στίγμα τοῦ Ἰσλαμισμοῦ. Μάλιστα πειθόμεθα ὅτι οὐδέποτε ἀπηγόρευσε τὴν πολυγυνίαν ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Ἡ φράσις τοῦ Εὐαγγελίου (Ματθ. 9, 5) " Ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν" ἔχει ἀκριβῶς τὸ αὐτὸ νόημα μὲ τὴν φράσιν τοῦ Κορανίου (σούρα 4, 1) " Ἔσονται οἱ δύο ψυχῆς μιᾶς." Καὶ τὸ νόημα αὐτὸ εἶνε πρόδηλον εἰς πάντα νοήμονα ἄνθρωπον. Ἄλλ' εἶνε ἀνάγκη νὰ δικαιολογήσω τὸν προφήτην μας ὅστις ἐθέσπισε τὴν πολυγυνίαν ἀπλῶς ἀντιγράφων τὸν θεόθεν κυρωθέντα θεσμὸν τοῦ Μωϋσέως, ἀφοῦ καὶ ὁ θεοσεβέστατος Λούθηρος, καὶ ὁ ἀγνωφρονέστατος Μίλτων, ἀμφότεροι συνηγοροῦσιν ὑπὲρ τῆς πολυγυνίας; Ἡ πολυγυνία τοῦ Ἰσλάμ τελεῖ ὑπὸ σωστικὸν περιορισμὸν οὗς μελετῶν ὁ δυτικὸς πολιτισμὸς οὐκ ὀλίγον θὰ ὠφελεῖτο. Ἐκ τῶν ἐν τῇ Ἰνδία ἐβδομήντα-πέντε ἑκατομμυρίων μουσουλμάνων, μόνον περὶ τὰ πέντε ἑκατομμύρια βιοῦσιν ἐν πολυγυνίᾳ, τὸ δὲ διαζύγιον εἶνε σπανιότερον ἢ ἐν τῷ δυτικῷ πολιτισμῷ. Ἡ ἐν τῇ Ἑσπερία ἀνευ γάμου συμβίωσις εἶνε ὑπεριώριστος καὶ εἶνε βεβαίως ἀπείρως ἀνηθικωτέρα τῆς πολυγυνίας τοῦ Ἰσλάμ. Ὑπάρχουν οἰκονομικαὶ ἐγγυήσεις διὰ τὰς συζύγους τοῦ μουσουλμάνου, αἵτινες ἀποτελοῦν μεγάλην προστασίαν τῆς γυναικός, καὶ προσέτι τὸ διαζύγιον παρ' ἡμῖν θεωρεῖται ἐπονείδιστον, καταδικασθὲν καὶ ὑπὸ τοῦ προφήτου. Νοήμονες καὶ ὀξυδερκεῖς μουσουλμάνοι περιηγηθέντες ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐν Ἀμερικῇ ἐσχημάτισαν τὴν πεποίθησιν ὅτι εἶδος τι πολυγυνίας ὑπὸ περιορισμὸν, ἀναποδράστῳ θάττον ἢ βράδιον θὰ θεσπισθῆ ἐν ταῖς πολιτεῖαις τῆς Χριστιανωσύνης.

Εἶνε θεμελιώδης ἀρχὴ τοῦ Ἰσλαμισμοῦ ὅτι διὰ νὰ διατηρῆται μία κοινότης ἐν συνοχῇ καὶ βαδίξῃ ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ἀγνότῃ ἡθῶν, ἡ βᾶσις τῆς παιδείας δέον νὰ εἶνε εὐστοχὸς τῆς συνδυασμὸς κοσμικῆς μετὰ θρησκευτικῆς ἀνατροφῆς. Ὅτι ἡ ἀρχὴ αὕτη εἶνε ὑγιῆς ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ γεγονό-

τος ὅτι τοιοῦτος συνδυασμὸς ἀρχίζει νὰ γίνεται ἀντικείμενον σοβαρᾶς συζητήσεως ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν Ἀμερικῇ, ἐνθα ἡ ἐγκληματικότητα καὶ ἡ ἀνηθικότης εὐρηγνται εἰς ἐπίτασιν. Ὁ καλὸς ἐννοούμενος ἰσλαμισμὸς θεωρεῖ τὴν παιδείαν ὡς τὴν μεγάλην ἔμπνευσιν καὶ ὁδηγίαν τοῦ λαοῦ, πᾶν δὲ τζαμίον ἐν τῷ Ἰσλάμ εἶνε σχολεῖον δίδον κοσμικὴν τε καὶ θρησκευτικὴν διδασκαλίαν. Ἡ ἱστορία μαρτυρεῖ ὅτι οἱ σαρακηνοὶ τῆς Βαγδάτης, τῶν Κορδόβων καὶ τῆς Γρενάδας ὑπῆρξαν μεγάλοι πάτρωνες τῆς μαθήσεως ἐπιδιδόμενοι εἰς τὰς μούσας μεθ' ἧς ζέσεως καὶ εἰς τὰ ἔργα τοῦ πολέμου. Περὶ τῆς ἀραβικῆς φιλολογίας δίδει πλήρη ἀφήγησιν ὁ καθηγητὴς Λούαρτ ἐν τῇ γερμανικῇ, γαλλικῇ καὶ ἀγγλικῇ ἐκδόσει τοῦ συγγράμματός του.

Ὁ Ἰσλαμισμὸς εἶνε ὁδηγὸς τοῦ καθ' ἡμέραν βίου. Οἱ ὁπαδοὶ του δὲν τὸν ρίπτουσιν εἰς μίαν γωνίαν, ὅπως ρίπτουσι τὴν θρησκείαν των οἱ Χριστιανοί. Ὁ ἰσλαμισμὸς καταλαμβάνει πρῶτην καὶ προέξοχον θέσιν ἐν τῷ ἔθνικῷ, ἐμπορικῷ καὶ οἰκιακῷ βίῳ τοῦ ἀτόμου· ἀναλαμβάνει νὰ καθοδηγήσῃ τὸ ἄτομον ἀπὸ τῆς κοιτίδος εἰς τὸν τάφον. Ἄμα τῇ γεννήσει του τὸ βρέφος φέρεται ὑπὸ τῆς μαίας εἰς ἀναμένουσαν συνέλευσιν ἐνθα λόγιός τις ἀνὴρ ἐκφωνεῖ τὴν εἰς προσευχὴν προσκλήσιν εἰς τὰ ὄρα τοῦ νεογεννήτου· εἶτα κατὰ τὴν ἐβδόμην ἡμέραν τὸ τέκνον λαμβάνει ὄνομα. Τὴν περιτομὴν δὲν τὴν ἐπιτάσσει τὸ κοράνιον. Μόλις τὸ τέκνον ἀρχίσῃ νὰ περιπατῇ, στέλλεται εἰς τὸ σχολεῖον ἐνθα πρώτη διδαχὴ ἦν λαμβάνει εἶνε ὅτι ἔχει ψυχὴν ἀθάνατον, καὶ ὅτι ἡ ψυχὴ αὐτὴ χρῆζει καταλλήλου τροφῆς. Διδάσκεται δὲ ἵνα εἰς τὸν βίον του, καὶ ἐν μέσῳ οἰασδήποτε δρώσεως αὐτοῦ προσεύχεται· πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, πρὸ μεσημβρίας, μετὰ μεσημβρίαν, τὴν ἑσπέραν καὶ πρὸ τοῦ ὕπνου. Τὸν γάμον ὁ ἰσλαμισμὸς θεωρεῖ ἱεράν συμπλήρωσιν τῆς θρησκείας, μετὰ δὲ τὸν θάνατον διδάσκει νὰ προσδοκῶμεν ἀνίστασιν εἰδαίμονα. Τὴν ἰδέαν τῆς αἰωνίας κολάσεως θεωρεῖ ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν περὶ Θεοῦ ἀντίληψιν. Ὁ μουσουλμᾶνος δὲν συζητεῖ θρησκευτικὰ δόγματα· πορεύεται ἀπλῶς συνφθὰ πρὸς τὰ πρακτικὰ παραγγέλματα τοῦ κορανίου.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν δουλείαν, ὁ Μωάμεθ ὀμιλεῖ σαφῶς. Λέγει ὅτι ἡ χειραφεσία δούλου εἶνε μία τῶν μεγίστων ἐκφάνσεων τῆς θεοσεβείας. Δούλη τεκούσα καθίσταται αὐτοδικαίως νόμιμος σύζυγος τοῦ κυρίου της, τοῦ γεννήσαντος τὸ τέκνον. Παραβαλλομένη πρὸς τὴν ἀμερικανικὴν δουλείαν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἡ ἰσλαμικὴ δουλεία εἶνε εὐλογία Κυρίου. Ὁ δούλος εἶνε μέλος τῆς ἰσλαμικῆς οἰκογενείας καὶ νόμῳ δικαιοῦνται εἰς τὴν ἐπιμέλειαν καὶ προστασίαν τοῦ οἰκογενειάρχου.

Ἡ αὐτοκτονία ἦτο συχνὴ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἀραβιν ὅπως εἶνε συχνὴ σήμερον ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἐν Ἀμερικῇ, ἀλλὰ κατεστάλη ὑπὸ τοῦ ἰσλαμισμοῦ. Ἡ πίστις ὅτι πᾶσα ἀνθρωπίνη ψυχὴ

ὀφείλει λογοδοσίαν ἔμπνέει τὸν μουσουλμᾶνον μὲ συναίσθησιν εὐθύνης, καὶ ἄγει αὐτὸν νὰ θεωρῇ τὴν αὐτοχειρίαν ὡς ἀποτρόπαιον ἔγκλημα. Ὁ μουσουλμᾶνος εἶνε πρόθυμος νὰ θυσιῶσῃ τὴν ζωὴν του ἐπὶ τῆς “ὁδοῦ τῆς ἀγούσης εἰς τὸν Θεόν,” ὅπως καλεῖται ὁ πόλεμος ὑπὲρ ἑξαπλώσεως τοῦ ἰσλάμ, ἀλλὰ οὐδέποτε αὐτοκτονεῖ, διότι θεωρεῖ τὴν ζωὴν του ὡς παρακαταθήκην διαπιστευθεῖσαν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ.

Ἐξόχως πρακτικὸν παράγγελμα εἶνε ἡ αὐστηρὰ ἀπαγόρευσις παντὸς μεθυστικοῦ ποτοῦ. Ἐντεῦθεν ἡ ἀξιοσημεῖωτος νηφαλιότης τοῦ μωαμεθανικοῦ λαοῦ ὅσῳ καὶ ἂν δύναται νὰ ἐπικρατῇ ἡ μέθη μεταξὺ τῶν ἀριστοκρατικῶν τάξεων. Διὰ τῆς ἀπαγορεύσεως ταύτης αἱ μωαμεθανικαὶ χῶραι ἐσώθησαν ἀπὸ τὸ στίγμα τὸ χαρακτηρίζον πολλὰς τῶν Χριστιανικῶν χωρῶν.

Ἡ υἱικὴ ἀφοσίωσις εἶνε διακριτικὸν γνώρισμα τῆς μωαμεθανικῆς ἐστίας, ἐνθα καταφαίνεται ἡ μουσουλμανικὴ τάξις καὶ ἀξιοπρέπεια τῆς οἰκογενειακῆς ἱεραρχίας. Τὸ παράγγελμα τοῦ κορανίου ὡς πρὸς τὸ θέμα τοῦτο εἶνε λίαν παραστατικὸν (σούρα 17.4) “Ἐἶπεν ὁ κύριος, ἔσω ἀβρὸς εἰς τοὺς γονεῖς σου. Μὴ ἀρθρώσῃς λέξιν ἀγανακτήσεως ἢ παραπόνου κατ' αὐτῶν, ἀλλὰ ὀμιλεῖ αὐτοῖς ἐν φράσεσι γενναίαις.” Κοινωνιολογικὰ ζητήματα δὲν ἦσαν ἄγνωστα ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Μωάμεθ, ἀφοῦ ἦσαν καὶ τότε θησαυρισταὶ καὶ συσσωρευταὶ σίτου ἐπὶ κέρδει. Πάντας τούτους ὁ προφήτης ἐκήρυξεν ἀμαρτωλοὺς — ἀνθρώπους ἐγκαταλείψαντας τὸν Θεὸν καὶ ἐγκαταλειφθέντας ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Νομικὰ συγγράμματα τῶν μουσουλμᾶνων, οἷον τὸ Χιδαγιά, περιέχουσιν ὀριστικὰς περὶ τούτου ὁδηγίας. Τὰ φλέγοντα σήμερον ζητήματα περὶ φόρου ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος, περὶ ἐνιαίου ἐγγείου φόρου, περὶ συντάξεων τῶν ὑπερηλίκων, ὁ πρακτικώτατος νομοθέτης τοῦ Ἰσλάμ εἶδε καὶ ἔλυσεν ἔκτοτε διὰ τοῦ θεσμοῦ τοῦ Ζακάτ. Ἡ λέξις κακῶς μεταφρίζεται “ἐλεημοσύνη.” Ἡ λέξις ζακάτ σημαίνει “κάθαρσιν,” ἀλλὰ ἐν τῷ μουσουλμανικῷ δικαίῳ σημαίνει ἐνιαῖον φόρον ἐπιβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ θείου νόμου ἐν τῷ κορανίῳ (σούρα 2.7). Ἐπιβάλλεται ἐπὶ πάσης περιουσίας, καὶ εἰσπρίττεται ὑπὲρ τριῶν ταμείων, τῆς διαδόσεως τῆς θρησκείας, τῆς διατροφῆς τῶν πτωχῶν, καὶ τῆς ἀπελευθέρωσεως ὀφειλετῶν. Ὁ θεσμὸς οὗτος εἶνε λίαν ἀξιοσημεῖωτος, ἀρκεῖ νὰ ὑπάρχῃ προσήκουσα κυβέρνησις τοῦ κράτους.

Λέγουσιν ὅτι ὁ ἰσλαμισμὸς διεδόθη καὶ ἐπεβλήθη διὰ τοῦ ξίφους. Πᾶσα θρησκεία διεδόθη καὶ ἐπεβλήθη διὰ τοῦ ξίφους. Ἐὰν ὅλα τὰ χριστιανικὰ ἔθνη ἦσαν ἔθνη χριστιανῶν δὲν θὰ συνέβαινον πόλεμοι. Οἱ μουσουλμᾶνοι θεωροῦσι τὸν πόλεμον ἀναπόφευκτον ὡς ἔχουν νῦν τὰ πράγματά του κόσμου, καὶ ἐπιλαμβανόμενοι πολέμου δὲν κρίνουσιν ἐπάναγκες νὰ προβάλλωσι δικαιολογίας. Τὸ κοράνιον ἀρκετὰ δικαιολογεῖ τὸν πόλεμον.

Οἱ χριστιανοὶ δικαιολογοῦσι τοὺς πολέμους των ἐνῶ τὸ εὐαγγέλιον οὐδαμῶς τοὺς δικαιολογεῖ. Ἐν-τούτοις τὸ πολεμικὸν πνεῦμα τοῦ ἰσλαμισμού εἶνε ἡπιον καὶ εὐσπλαγχνον ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ τῶν ἰσραηλιτῶν καὶ τὸ τῶν σταυροφόρων. Ὅταν οἱ χριστιανοὶ ἐκυρίευσαν τὴν Ἱερουσαλήμ τῷ 1099, ἐώρτασαν τὸν "θριάμβον τοῦ σταυροῦ" σφάξαντες ἐβδομήκοντα χιλιάδας ἀνθρώπων, οὔτε εἰς γέροντας οὔτε εἰς γυναῖκας δόντες ἔλεος. Ὅγδοῦντα ὀκτῶ ἔτη βραδύτερον ὁ Σαλαδῖν ἐκυρίευσεν τὴν ἱερὰν πόλιν, καὶ ὁ Ὁμῆρ ἐν ταῖς πρώταις ἡμέραις τοῦ Ἰσλάμ· αἱ δὲ δύο αὗται ἰσλάσεις ὑπὸ ἐποψίν ἀνθρωπισμοῦ δὲν ἐπιδέχονται σύγκρισιν πρὸς τὴν πρώτην. Ταῦτα μαρτυρεῖ ὁ γάλλος ἱστοριογράφος Ἰωσήφ Μιχώ, ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ *Bibliothèque des Croisades*.

Ὁ Μωάμεθ, ὅπως πᾶς φιλόσοφος καὶ πᾶς διδάσκαλος ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ἐποχῶν μέχρι σήμερον, συνιστᾷ τὴν μετριοφροσύνην ὡς τὴν μεγίστην τῶν ἀνθρωπίνων ἀρετῶν. Εἶνε χαρακτηριστικὸς ὁ τρόπος καθ' ὃν διδάσκει τὴν ἀρετὴν ταύτην (κοράνιον 31, 36). "Τιέ μου, μὴ ἐπαίρεσαι, μὴ βιάδιζε ἀγερώχως. Ὁ Θεὸς δὲν ἀγαπᾷ τὸν οἰηματίαν. Ἐσὼ μετρίοφρων καὶ μεμετρημένος. Μὴ κραυγίζης, ἀλλ' ὁμίλει ἡρέμα. Ἀληθῶς, ἡ φωνὴ τοῦ ὄνου προσβάλλει τὰ ὦτα."

Διδομένου ὅτι ὁ σύγχρονος ἰσλαμισμὸς πόρρω ἀπέχει ἀπὸ τοῦ νὰ ἐκπροσωπῇ τὰ διδάγματα τοῦ ἄραβος προφήτου, ὅπως ὁ σύγχρονος χριστιανισμὸς πόρρω ἀπέχει ἀπὸ τοῦ νὰ ἐκπροσωπῇ τὰ διδάγματα τοῦ Ναζωραίου, ἐγείρεται τὸ ζήτημα:— Εἶνε ἐφικτὴ μία ἀνεγέννησις τοῦ Ἰσλάμ; Μία παλιγγενεσία τοῦ νοῦ καὶ τοῦ ἤθους οἷα συνετέλεσθη ἐν Εὐρώπῃ κατὰ τὸ τέλος τοῦ λεγομένου μεσαιῶνος; Εἶνε τοιοῦτον τι ἐφικτὸν ἐν τῇ Ἀνατολῇ; Φρονῶ ὅτι εἶνε ἐφικτὸν, καὶ ἐξόχως πιθανόν. Ὅ,τι συνέβη ἐν Ἰαπωνίᾳ δύναται νὰ συμβῇ ἐν Κίνα, Ἰνδία, Ἀφγανιστάν, Περσία καὶ δὴ καὶ ἐν Ἀραβίᾳ, καὶ προσέτι ἐν τῇ ἀρκτῶᾳ Ἀφρικῇ. Πιστεῦω δὲ ὅτι ὁ ἰσλαμισμὸς ἔχει ἀρκετὴν ζωτικότητα ὥστε ν' ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς συγχρόνους συνθήκας. Τρεῖς ὑπάρχουσι μεγάλαι θρησκείαι: Ὁ βουδδισμὸς, ὁ χριστιανισμὸς, καὶ ὁ ἰσλαμισμὸς. Ἐκάστη αὐτῶν τῶν μυχιολογικῶν ἐκφάνσεων προσαρμόζεται εἰδικῶς εἰς διαφόρους ἐκφάνσεις πολιτισμοῦ καὶ εἰς διαφόρους μυχιολογικοὺς πόθους. Ὁ βουδδισμὸς ἔχει εὐρὸν πεδίου ἐν Κίνα. Ὁ χριστιανισμὸς ἔχει νὰ διαρρυθμίσῃ τὰς κοινωνικὰς συνθήκας του ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐν Ἀμερικῇ. Ὁ ἰσλαμισμὸς ἔχει εἰδικὴν ἀποστολὴν ἐν Ἀφρικῇ καὶ Κεντρῶᾳ Ἀσίᾳ. Εἶνε ἡμέραι ὠδίνων αἱ παροῦσαι, καὶ ὅπως ὁ προφήτης τῆς Ἀραβίας εἶπε (Κοράνιον, 119) "Πᾶς ὁ ἐπιτελέσας ἔστω καὶ τὸ ἐλάχιστον ἀγαθὸν θὰ τὸ εὖρη ἐνώπιόν του ἐν ἀγαλλίασει."

* Ἡ ΕΡΕΥΝΑ ἐπιφυλάσσει τὰς περὶ τοῦ ἄρθρου τούτου κρίσεις τῆς εἰς προσεχῆς τεύχος.

ΠΟΤΕ ΔΕΝ ΞΕΡΕΙ ΚΑΝΕΙΣ.

ΚΩΜΩΔΙΑ ΒΕΡΝΑΡΔΟΥ ΣΩ ΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΕΣΣΑΡΑΣ.

ΠΡΑΞΙΣ Β' (συνέχεια ἐκ τῆς σελίδος 59).

Κράμπτον [μὲ τὰς χεῖρας ὑποστηρίζουσα τὸ ἀπεγνωσμένον πρόσωπόν του]. Οἰκογενειακὸς βίος! Οἰκογενειακὸς βίος! [Ῥίπτει τὰς χεῖρας ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ κλίνει τὴν κεφαλὴν ἐπ' αὐτῶν. ἀλλ' ἀκούων βήματα πλησιάζοντα σπεύδει νὰ καθίσῃ εὐθυτενῶς. Τὰ βήματα εἶνε τῆς Γκλόριας ἣτις ἀνῆλθε τὰς βαθμίδας μόνῃ, ἔχουσα ἀπὸ χεῖρας τὸ ἀλεξήλιον καὶ τὸ βιβλίον. Τὴν παρατηρεῖ προκλητικῶς ἐνῶ ἡ κτηνώδης πεισμονὴ τοῦ στόματός του, καὶ ἡ ἀνησυχία τῶν ὀφθαλμῶν του διαφεύδουσιν ἀλλήλας παθητικώτατα. Ἡ Γκλόρια ἔρχεται εἰς τὴν γωνίαν τοῦ ἐδωλίου καὶ ἴσταται μὲ τὰ νῶτα ἐστραμμένα πρὸς αὐτό. ἀκουμβῶσα ἐπὶ τῆς ἄκρας του, καὶ ἐπισκοποῦσα τὸν Κράμπτον ὡς περ ἀποροῦσα διὰ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ ἤθους του. Δίαν περίεργος ἢ ὡστε νὰ εἶνε ψυχρά, ἀλλὰ ὑπερόχως ἀδιάφορος περὶ τῆς ὑπαρχούσης μεταξὺ αὐτῶν συγγείας.] Αἱ λοιπὸν;

Γκλόρια. Θέλω νὰ σᾶς ὁμιλήσω διὰ μίαν στιγμὴν.

Κράμπτον [παρατηρῶν αὐτὴν στερεῶς] Μπᾶ; Αὐτὸ εἶνε περίεργον. Βλέπετε τὸν πατέρα σου μετὰ δεκαοκτῶ ἔτη, καὶ ἐν πεπαιθῆσει θέλεις νὰ τοῦ ὁμιλήσης διὰ μίαν στιγμὴν! Συγκλητικόν, δὲν εἶνε; [Ἐπαναταύει τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῆς χειρός του, καὶ παρατηρεῖ μακρὰν, ἐν ζοφεροῖς διαλογισμοῖς.]

Γκλόρια. Ὅλη αὕτη ἡ ἱστορία μου φαίνεται τάσον μωρὰ καὶ παρλόγος. Τί περιμένετε νὰ αἰσθινώμεθα διὰ σᾶς— νὰ πρῶττωμεν διὰ σᾶς; Τί ἀκριβῶς θέλετε; Διατί εἰσθε πρὸς ἡμῖς ὀλιγώτερον ἀβρόφρων παρ' ὅσον εἶνε ἄλλοι; Εἶνε προφανὲς ὅτι δὲν μᾶς ἀγαπάτε—καὶ διατί τάχα νὰ μᾶς ἀγαπάτε; Ἀλλὰ βεβαίως ἡμποροῦμεν νὰ βλεπώμεθα χωρὶς νὰ διαπληκτιζώμεθα.

Κράμπτον [μὲ τρομερὰν ὄψιν ἐπισκιδίζουσα τὸ πρόσωπόν του.] Καταλαμβάνεις ὅτι εἶμαι πατήρ σου;

Γκλόρια. Πληρέετατα.

Κράμπτον. Ἡξεύρεις τί ὀφείλεται εἰς ἐμὲ ὡς πατέρα σου;

Γκλόρια. Παραδείγματος χάριν—;

Κράμπτον [ἐγειρόμενος ὡσεὶ διὰ τὴν πολεμῆσιν πρὸς τῆρας]. Παραδείγματος χάριν! Παραδείγματος χάριν!! Παραδείγματος χάριν, κυθῆκον, ἀγάπη, σέβας, ὑπακοή—

Γκλόρια [ἐγκαταλείπουσα τὴν κωχελῆ στάσιν τῆς καὶ ἀντιμετωπίζουσα αὐτὸν γοργῶς καὶ ὑπερηφάνως]. Εἰς οὐδὲν ὑπακούοιο εἰμὴ εἰς τὴν ἰδικὴν μου συναίσθησιν περὶ τοῦ τί εἶνε ὀρθόν. Οὐδὲν σέβομαι τὸ ὑποῖον δὲν εἶνε εὐγενές. Αὐτὸ εἶνε τὸ καθῆκον μου. [Προσθέτει, μετὰ ὀλιγωτέρας δυνάμεως.] Ὅσον ἀφορᾷ ἀγάπην, αὐτὸ εἶνε πρᾶγμα ἀνεξάρτητον τῆς θελήσεώς μου. Τί σημαίνει ἀγάπη δὲν ἡξεύρω καλὰ καλὰ [Στρέφει νὰ ἀπέλθῃ μὲ προφανῆ ἀπαρέσκεψιν τοῦ μέρους αὐτοῦ τῆς συζητήσεως, καὶ πηγαίνει εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ γεύματος νὰ εἴρῃ ἀνετον κάθισμα, ἀποθέτουσα τὸ ἀλεξήλιον καὶ τὸ βιβλίον.]

Κράμπτον [ἀκολουθῶν αὐτὴν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν]. Πράγματι μὲ τὰ σωστά σου ὁμιλεῖς ἔτσι;

Γκλόρια [στρέφουσα πρὸς αὐτὸν γοργῶς καὶ ἀσθηρῶς]. Μὲ συγχωρεῖτε αὕτη εἶνε ἀγροῦκος ἐρώτησις. Ὁμιλῶ σοβαρῶς, καὶ ἀπαιτῶ νὰ μὲ ἀκούετε σοβαρῶς. [Λαμβάνει ἐν κάθισμα ἀπὸ τὴν τράπεζαν, καὶ κάθεται ὀλίγον τι ἀπηυδημένη, λέγουσα.] Δὲν δύνασθε νὰ συζητήσετε αὐτὸ τὸ θέμα ψυχρῶς καὶ λογικῶς;

Κράμπτον. Ψυχρῶς καὶ λογικῶς! Ὅχι, δὲ μπορῶ. Τὸ καταλαμβάνεις; Δὲ μπορῶ.

Γκλόρια [ἐμφατικῶς]. Ὅχι. Δὲν δύναμαι νὰ τὸ ἐννοήσω αὐτό. Δὲν αἰσθάνομαι καμμίαν συμπάθειαν μὲ—

Κράμπτον [ἀποτροπιαζόμενος νευρικῶς]. Στάσου! Μὴν εἰπῆς τίποτε περισσότερον ἀκόμη δὲν ἡξεύρεις τί κάνεις. Θέλεις νὰ μὲ κάμης νὰ τρελλαθῶ; [Συνοφρυούται, κρίνουσα τὸ ὄφθαλμὸν τοῦ αὐτοῦ ἀφόρητον. Ὁ Κράμπτον προσθέτει ἐσπευσμένως.]

Οχι· δὲν εἶμαι θυμωμένος· δὲν εἶμαι. Περίμεινε, περίμεινε, δὸς μου ὀλίγον καιρὸν διὰ νὰ σκεφθῶ. [Ἰσταται ἐπὶ στιγμήν, συστρέφει ὄφρεις καὶ χεῖρας ἐν τῇ ἀμηχανίᾳ του· εἶτα λαμβάνει τὸ κάθισμα ἀπὸ τὸ ἄκρον τῆς τραπέζης καὶ κάθεται παρὰ τὴν Γκλόριαν, λέγων, μὲ συγκινητικὴν προσπάθειαν νὰ εἴνε γλυκὺς καὶ ὑπομονητικὸς.] Τώρα νομίζω ὅτι εὐρήκα τὸν τρόπον. Ταύλάχιστον θὰ προσπαθῆσω.

Γκλόρια [μὲ σθένος]. Βλέπετε! Ὅλοι ἔρχονται καλὰ ἅμα σκεπτόμεθα.

Κράμπτον [μὲ αἰφνίδιον τρόμον]. Ὅχι· δὲν θέλω σκέψιν, θέλω αἴσθημα· αὐτὸ εἶνε τὸ μόνον ὅπου μπορεῖ νὰ μᾶς βοηθήσῃ. Ἄκουσε! Γνωρίζω—ἀλλὰ πρῶτον—ἐλησμονήσα. Πῶς εἶνε τὸ ὄνομά σου; Ἐννοῶ τὸ χαδευτικόν, διότι δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ σὲ καλοῦν Σωφρονίαν.

Γκλόρια [μὲ ἐκπληξὴν καὶ ἀπείθειαν]. Σωφρονία! Τὸ ὄνομά μου εἶνε Γκλόρια. Πάντοτε καλοῦμαι μὲ αὐτὸ τὸ ὄνομα.

Κράμπτον [κάλει ὀργισμένως]. Τὸ ὄνομά σου εἶνε Σωφρονία. Ὅταν σὲ ἐβίβτισαν σοῦ ἔδωσαν τὸ ὄνομα τῆς θείας σου Σωφρονίας, τῆς ἀδελφῆς μου.

Γκλόρια. Δουλοῦν ἡ μητέρα μου μοῦ ἔδωκε νέον ὄνομα.

Κράμπτον [μετὰ ὀργῆς]. Δὲν εἶχε κανὲν δικαίωμα νὰ σοῦ δόσῃ νέον ὄνομα. Δὲν τὸ ἐπιτρέπω.

Γκλόρια. Δὲν εἶχετε κανὲν δικαίωμα νὰ μοῦ δόσῃτε τὸ ὄνομα τῆς ἀδελφῆς σας. Δὲν τὴν γνωρίζω.

Κράμπτον. Λὲς ἀνοησίαις. Ἡ ἀνοχή μου ἔχει ὅρια. Δὲν τὸ ἐπιτρέπω. Ἄκους;

Γκλόρια [ἐγειρομένη μὲ ὕψος προνοουθετικόν]. Ἐχετε ἀπόφασιν νὰ φιλονεικήσετε;

Κράμπτον [τρομάξας, ἐπικαλούμενος]. Ὅχι, ὄχι, κάθισε. Κάθισε, σὲ παρακαλῶ. [τὸν παρατηρεῖ, διατηροῦσα αὐτὸν εἰς ἐκκρεμότητα. Αὐτὸς μετὰ βίας ἀρθρῶει τὸ ἀπεχθὲς ὄνομα.]

Γκλόρια. [Ἡ Γκλόρια ἐκδηλώνει εὐαρέσκειαν δι' ἐλαφρῆς συμπίεσις τῶν χειλέων, καὶ κάθεται.] Ἐτσι δὴ! Βλέπεις ἐγὼ θέλω μόνον καὶ μόνον νὰ σοῦ δείξω ὅτι εἶμαι ὁ πατήρ σου, παι—

παιδί μου. [Ἡ φιλόστοργος ἐκφρασις εἶνε τόσῳ θρηνητικῶς ἀβέλτερος ὅστε ἡ Γκλόρια μειδιᾷ χωρὶς νὰ θέλῃ, καὶ ἀποφασίζεται νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ ὀλίγον.] Ἄκουσε τώρα. Ἐνα πρᾶγμα θέλω νὰ σὲ ἐρωτήσω. Δὲν μὲ ἐνθυμῆσαι καθύλου; Ἦσαν πολὺ μικρὰ ὅταν σ' ἐπῆραν ἀπὸ ἐμέ, ἀλλὰ ἦσαν πολὺ παρατηρητικῆ. Δὲν ἤμπορεῖς νὰ ἐνθυμηθῆς κάποιον τὸν ὅποιον ἀγαποῦσες, ἢ [συνεσταλμένως] τοῦλάχιστον ἐσυμπαθοῦσες κατὰ παιδικὸν τρόπον; Αἶ τώρα θὰ θυμηθῆς ἕναν ὅπου σὲ ἄφινε νὰ μένης εἰς τὸ γραφεῖον του καὶ νὰ παρατηρῆς τὰ καρβᾶκια του, ὅπως ὠνόμαζες τὰ ναυπηγικά μου μοντέλα; [τὴν παρατρεῖ ἀησυχῶς εἰς τὸ πρόσωπον ἀναμένων κάποια ἀνταπόκρισιν, καὶ ἐξακολουθεῖ ὀλιγώτερον εὐελπί; καὶ περισσότερον παρακινητικῶς.] Ἐναν ὁ ὅποιος σὲ ἄφινε ἐκεῖ νὰ κάμνης ὅ,τι ἤθελες καὶ ποτὲ δὲν σοῦ ἔκαμνε παρατήρησιν παρὰ μόνον διὰ νὰ σοῦ εἶπῃ ὅτι πρέπει νὰ μένης ἡσυχῆ καὶ νὰ μὴ μιλήσῃς; Ἐναν ὁ ὅποιος σοῦ ἦτο κάτι ὅπου ἄλλος κανεῖς δὲν σοῦ ἦτο—ὁ ὅποιος ἦτο πατήρ σου;

Γκλόρια [ἀκλόνητος]. Ἐὰν μοῦ περιγράφετε διάφορα πρᾶγματα, βέβαια θὰ ἀρχίσω νὰ φαντάζωμαι ὅτι τὰ ἐνθυμοῦμαι. Ἀλλὰ πρᾶγματι δὲν ἐνθυμοῦμαι τίποτε.

Κράμπτον [παρακλητικῶς]. Δὲν σοῦ εἶπε ποτὲ τίποτε ἡ μητέρα σου περὶ ἐμοῦ;

Γκλόρια. Οὐδέποτε μοῦ ἀνέφερε τὸ ὄνομά σας [Ὁ Κράμπτον γογγυίζει χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ. Ἡ Γκλόρια τὸν παρατηρεῖ κάπως περιφρονητικῶς, καὶ ἐξακολουθεῖ.] Ἐκτὸς μόνον μίαν φορά, καὶ αὐτὴν τὴν φορά ἦτο διὰ νὰ μοῦ ἐνθυμίση κάτι ὅπου εἶχον λησμονήσει.

Κράμπτον [ἀναβλέπων μετὰ ληψιδος]. Τί ἦτο αὐτό;

Γκλόρια [ἀσπλάγχνως]. Τὸ μαστίγιον ὅπου εἶχετε ἀγοράσει διὰ νὰ μὲ κτυπήσετε.

Κράμπτον [τρίξων τοὺς ὀδόντας]. Ὡ! Φαιτᾶσου γυναῖκα, νὰ μοῦ εὐρῆ αὐτὸ ἐναντίον μου! Νὰ σὲ ἀποσπάσῃ ἀπὸ ἐμέ! Ἐνῶ δὲν ἦτο ποτὲ ἀνάγκη νὰ τὸ μάθῃς αὐτὸ τὸ ἐπεισόδιον. [Φρυάσσων καὶ ἀγωνίων.] Ἐπικατῦρατος γυναῖκα!

Γκλόρια [ἀπαρηδῶσα]. Ἄθλιε! [μὲ σφοδρὰν ἐμφασιν.] Ἄθλιε!! Τολμᾶς νὰ καταρῶσαι τὴν μητέρα μου!

Κράμπτον. Πιῦσε· ἄλλως θὰ τὸ μετανοήσῃς. Εἶμαι πατέρας σου.

Γκλόρια. Ἐνῶ μισῶ αὐτὴν τὴν λέξιν! Ἀγαπῶ τὴν λέξιν μητέρα! Φύγε ἀπ' ἐδῶ.

Κράμπτον. Μὲ—μὲ πνίγεις. Θέλεις νὰ μὲ καταστρέψῃς. Ὅχι—δὲν— [Ἡ φωνὴ του σβύνεται· σχεδὸν πίπτει εἰς παραξυσμὸν.]

Γκλόρια [βαδίζουσα πρὸς τὸν ἐξώστην μὲ ψυχρὰν, ταχεῖαν ἐπιμόνοιαν καὶ κρίζουσα πρὸς τὴν προκομαίαν]. Κύριε Βαλεντίνε!

Βαλεντίνος [ἀπαντῶν κάτωθεν]. Τί θέλετε;

Γκλόρια. Παρακαλῶ ἐλάτε ἐδῶ μίαν στιγμήν. Σᾶς θέλει ὁ κ. Κράμπτον. [Ἐπιστρέφει εἰς τὴν τραπέζαν καὶ χύνει ὕδωρ ἐντὸς ποτηρίου.]

Κράμπτον [ἀνακτῶν τὴν λαλιάν του]. Ὅχι· ἄφες με ἡσυχον. Δὲν τὸν θέλω. Καλὰ εἶμαι, σοῦ λέγω. Δὲν ἔχω ἀνάγκην οὔτε τῆς ἰδικῆς του οὔτε τῆς ἰδικῆς σου βοηθείας. [Ἐγειρεται καὶ συγκεντρώνει τὰς δυνάμεις του.] Ὅπως εἶπες, ἐγὼ φεύγω. [Φορεῖ τὸν πῖλον του.] Εἶνε αὐτὴ ἡ τελευταία λέξις σου πρὸς ἐμέ;

Γκλόρια. Ἐλπίζω. [Ὁ Κράμπτον τὴν παρατηρεῖ πεισμένως ἐπὶ μίαν στιγμήν, νέει στουγῶς, ὡσανεὶ ἦτο σύμφωνος, καὶ εἰσέρχεται εἰς τὸ ξενοδοχεῖον. Ἡ Γκλόρια τὸν παρατηρεῖ μὲ ἴσῃ ἀταραξίαν ἀπερχόμενον καὶ ἐξαφανιζόμενον ὅτε κάμνει κίσησιν τινὰ δηλοῖσιν ἀνακούφισιν καὶ στρέφεται ἵνα ἠμιλήσῃ πρὸς τὸν Βαλεντίνον, ὅστις τρέχων ἀνέρχεται τὰς βαθμίδας.]

Βαλεντίνος [ἀσθμαίνων]. Τί συμβαίνει; [Παρατηρῶν περίε]. Ποῦ εἶνε ὁ Κράμπτον;

Γκλόρια. Ἐφυγε. [Ἡ ὕψις τοῦ Βαλεντίνου ἀνάπτει ἀπὸ αἰφνιδίαν χαρὰν, φρίκην καὶ πανουργίαν. Μόλις ἀντελήφθη ὅτι εἶνε μόνος μὲ τὴν Γκλόριαν. Ἡ Γκλόρια ἐξακολουθεῖ ἀδιαφορῶς.] Ἐνόμιζα ὅτι ἦτο ἀσθενής· ἀλλ' ἀνέλαβε. Δὲν ἠθέλε νὰ σᾶς περιμένη, δυστυχῶς. [Διευθύνεται ὡς ἀναζητήσῃ τὸ βιβλίον της καὶ τὸ ἀλεξήλιόν της.]

Βαλεντίνος. Τόσῳ τὸ καλῆτερον. Μοῦ ταριῶσαι πολὺ γρήγορα τὰ νεῦρα. [Προσποιούμενος ὅτι λησμονεῖ ἑαυτὸν.] Πῶς ἦτο δυνατὸν τοιοῦτος ἄνθρωπος νὰ ἔχῃ τόσον ὀραίαν θυγατέρα!

Γκλόρια [ἐμβρόντητος ἐπὶ στιγμήν· εἶτα ἀπαντᾷ αὐτῷ μετὰ ἀβρόφρονος ἀλλὰ βεβουλευμένης περιφρονησεως]. Αὐτὸ φαίνεται ὡς ἀπόπειρα τῶν συνήθων ἐγκωμίων. Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς εἶπω μίαν ὥραν ἀρχήτερα, κύριε Βαλεντίνε, ὅτι τὰ ἐγκώμια κάμνον πολὺ ἀπὸ τῆς συνδυάσεως. Παρακαλῶ σημειώσατε ὅτι ἠμπορεῖτε νὰ εἰσθε καὶ φίλος, ἐὰν εὐαρεστήσθε, καὶ νὰ ἔχετε καὶ τὰς φρένις σας. Δὲν σκέπτομαι νὰ ὑπανδρευθῶ, καὶ ἂν δὲν σᾶς εὐαρεστήσῃ αὐτὸ τὸ πρόγραμμα μου, τότε εἶνε πολὺ καλῆτερον νὰ διακοπῇ ἡ γνωριμία μας. Ἐκαταλάβετε;

Βαλεντίνος [μὲ περίσκεψιν]. Ἐκατάλαβα. Μοῦ ἐπιτρέπετε νὰ κάμω μίαν καὶ μόνον ἐρώτησιν; Ἡ ἀντίρρησίς σας κατὰ τοῦ γάμου, εἶνε ἀντίρρησις κατὰ τοῦ γάμου ὡς θεσμοῦ, ἢ ἀπλῶς ἀντίρρησις τοῦ γάμου μὲ ἐμέ προσωπικῶς;

Γκλόρια. Δὲν σᾶς γνωρίζω ἀκόμη καλὰ, κύριε Βαλεντίνε, διὰ νὰ ἔχω γνώμην περὶ τοῦ ζητήματος τῶν προσωπικῶν σας προτερημάτων. [Στρέφεται καὶ τὸν ἀφίνει ἀπειρῶς ἀδιαφοροῦσα καὶ κάθεται εἰς τὸ ἐδάδιον μὲ τὸ βιβλίον της.] Δὲν φρονῶ ὅτι αἱ

συνθήκαι τοῦ γάμου τὴν σήμερον εἶνε τοιαῦται οἷας νὰ δύναται ν' ἀποδεχθῆ γυνὴ σεβομένη τὸν ἑαυτὸν της.

Βαλεντίνος [πάραιτα μεταβάλων τόνον καὶ προσλαμβάνων ἦθος ἐγκαρδίου εὐκρινείας, ὡσεὶ ἀπροκαλύπτως ἐδέχετο τοὺς ὄρους της καὶ ἔχαιρε διὰ τὰς ἀρχάς της]. Ὡ, λοιπὸν ὑπάρχει ὄλοεν μία κοινοῦτης αἰσθημάτων μεταξύ μας. Συμφωνῶ πληρέστατα μιζύ ιτας. Αἱ συνθήκαι τοῦ γάμου ἐν τῇ σημερινῇ κοινοῦτιᾳ εἶνε ἀδικώταται. [Λαμβάνει τὸν πῖλον τοῦ καὶ τὸν ρίπτει φαιδρῶς ἐπὶ τοῦ σιδηροῦ τραπέζιου.] Ὅχι, ἐκεῖνο ὅπου ἐγὼ θέλω, εἶνε ν' ἀπαλλαγθῶ τῶν ἀνοησιῶν τῆς κοινοῦτίας. [Κάθεται παρ' αὐτῇ τὸσφ φυσικῶς ὥστε ἡ Γκλόρια δὲν σκέπτεται νὰ ἐναντιωθῆ, καὶ αὐτὸς ἐξακολουθεῖ μὲ ἐνθουσιασμόν.] Δὲν νομίζετε τρομερὸν πρᾶγμα νὰ ὑπαθέτη ἡμέτερος ἡ κοινοῦτία ὅτι ἀπλῆ γνωριμία μεταξύ ἐνὸς ἀνδρὸς καὶ μιᾶς γυναικὸς δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπονοῆ ἄλλο παρά σχέδιον τοιοῦτου εἶδους; Ὡσαν νὰ μὴ ὑπῆρχον ἄλλα θέματα, ἄλλαι πηγαὶ ἐνδιαφέροντος, καὶ σχέσεως—ὡσαν νὰ μὴ ἦσαν ἱκαναὶ αἱ γυναῖκες διὰ τίποτε καλλήτερον!

Γκλόρια [θαμβάουσα ἐνδιαφέρον]. Ἄ, τώρα ἀρχίζετε νὰ ὀμιλῆτε ὀρθὰ καὶ ἀνθρώπινά, κύριε Βαλεντίνε.

Βαλεντίνος [μὲ ἀλαμπὴν χαρμῆς εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του, διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ διαλόγου]. Βέβαια! Ἴδού, φέρ' εἰπεῖν, ἡμεῖς εἴμεθα ἀμφότεροι τυήμορες. Δὲν εἶνε ἄραγε εἰάρεστον καὶ τερπνόν, εἰς αὐτὸν τὸν μωρὸν καὶ πλήρη προκαταλήψεων κόσμον νὰ συναιτῆται τις μὲ πρόσωπον ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου, πρόσωπον μὲ διάνοιαν ἀπηλλαγμένην προκαταλήψεων, καὶ πεφωτισμένην;

Γκλόρια [θερμῶς]. Ἐλπίζω νὰ συναντήσω πολλὰ τοιαῦτα πρόσωπα ἐν Ἀγγλίᾳ.

Βαλεντίνος [ἀμφιβόλως]. Χ' ἐμ! Ὑπάρχουν ἰδῶ ἀρκετοὶ ἀνθρώποι δὲν λέγω—σχεδὸν σαράντα ἑκατομμύρια. Δὲν εἶνε ὅλοι φθισικοὶ καὶ ἀνεπτυγμένοι ὡς οἱ κύτοικοι τῆς Μαδέρας.

Γκλόρια [ἤδη ἐμπλεως τοῦ θεματός της]. Ὡ, εἰς τὴν Μαδέραν εἶνε ὅλοι ἀνόητοι καὶ ἔχουν προκαταλήψεις—εἶνε ὄντα πολὺν ἀδυνατίου ἦθους καὶ μεγάλης αἰσθηματικότητος. Μισῶ τὸ ἀδύνατον ἦθος, καὶ μισῶ ἐπίσης τὴν αἰσθηματικότητα.

Βαλεντίνος. Δι' αὐτὸ ἔχετε τὴν δύναμιν τοῦ ἐμπνέειν.

Γκλόρια [μὲ ἐλαφρὸν γέλωτα]. Ἐχω τὴν δύναμιν τοῦ ἐμπνέειν;

Βαλεντίνος. Ναί. Τὸ σθένος εἶνε μεταδοτικόν.

Γκλόρια. Γνωρίζω ὅτι εἶνε μεταδοτικὴ ἡ ἀδυναμία τοῦ ἦθους.

Βαλεντίνος [μὲ τεποιήσιον]. Εἰσθε σθεναρά. Γνωρίζετε ὅτι κατωρθώσατε νὰ ἀλλάξετε τὴν ὄψιν τοῦ κόσμου δι' ἐμὲ σήμερον τὸ πρωῒ. Ἦμην ἀπογοητευμένος καὶ μελαγχολικός, σκεπτόμενος τὰ ἀπλήρητα ἐνοικί μου, καταφοβισμένος διὰ τὸ μέλλον μου. Ὅταν σεῖς εἰσῆλθετε, ἐθυμβώθη. [Τὸ μέτωπόν της συννεφούται ὀλίγον. Αὐτὸς ἐξακολουθεῖ ταχέως.] Αὐτό, ἐννοεῖται, ἦτο ἀνοησία μου· ἀλλὰ τί τὸ θέλετε ἡ ἀλήθειαι εἶνε ὅτι κάτι τι μοῦ συνέβη. Ἐξηγήσατέ το ὅπως θέλετε, τὸ αἷμα μου προσέλαβε—[Διστάζει, προσπαθῶν νὰ εὕρη καμμίαν λέξιν ἀμοιβρὸν περιπαθείας]—ἔξυγόνον· ὁ νοῦς μου ἔγεινε διανγῆς, τὸ θάρρος μου ἀνεπετριώθη. Παράξενον πρᾶγμα, δὲν εἶνε; Λαμβανομένου ὑπ' ὄψει ὅτι δὲν εἶμαι καθύλου αἰσθηματικὸς ἀνθρώπος.

Γκλόρια [ἀνήσυχος, ἐγείρεται]. Πηγαίνουμεν εἰς τὴν προκυμαίαν.

Βαλεντίνος [σοφρῶς—ἀναβλέπων πρὸς αὐτήν]. Μπῶ, τὸ ἦσθάνθητε καὶ σεῖς;

Γκλόρια. Τί ἂν ἦσθάνθη;

Βαλεντίνος. Φρίκην.

Γκλόρια. Φρίκην;

Βαλεντίνος. Ὡσανεὶ κίτι ἐμελλε νὰ συμβῆ. Μὲ κατέλιβεν αἰφριδίως ἀκριβῶς πρὶν πρυτεύετε νὰ τρέξωμεν εἰς τοὺς ἄλλους εἰς τὴν προκυμαίαν.

Γκλόρια [κατάπληκτος]. Περιέργον—πολὺ περιέργον! Εἶχα τὸ αὐτὸ προαίσθημα.

Βαλεντίνος. Περιεργότατον! [Ἐγειρόμενος.] Λοιπὸν, φεύγομεν;

Γκλόρια. Νὰ φύγομεν! Ὡ, ὄχι, αὐτὸ θὰ ἦτο παιδαριῶδες. [Κάθεται πάλιν. Αὐτὸς ἐπίσης κάθεται ὅπως πρὶν, καὶ τὴν πυροτηρεῖ μὲ ἦθος σοβαρῶς συμπαθῆς. Αὐτὴ εἶνε περίφροντις, καὶ ὀλίγον τι τεθορυβημένη ἐνφ' προσθέτει.] Τί ἄραγε νὰ εἶνε ἡ ἐπιστημονικὴ ἐξήγησις τῶν φαντασιῶν αἱ ὁποῖαι ἐνίοτε διέρχονται διὰ τῆς διανοίας μας!

Βαλεντίνος. Ἄ, ἀλήθεια, τί ἄραγε νὰ εἶνε! Περιέργον αἰσθημα ἀτονίας δὲν εἶνε;

Γκλόρια [ἐξεγειρομένη κατὰ τῆς λέξεως]. Ἀτονίας;

Βαλεντίνος. Ναί. Ὡσανεὶ ἡ φύσις, ἀφοῦ μᾶς ἐπέτρεψε νὰ ἀνῆκωμεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας καὶ νὰ πράττωμεν ὅ,τι κρίνομεν ὀρθόν καὶ λογικόν ὅλα αὐτὰ τὰ ἔτη, αἰφριδίως ἐγείρουσα τὴν μεγάλην της χεῖρα διὰ νὰ μᾶς συλλάβῃ—τὰ δύο μικρά της—ἀπὸ τοὺς τραχήλους, καὶ νὰ μᾶς μεταχειρισθῆ, παρὰ τὰς διαμαρτυρίας μας, διὰ τοῖς ἰδίους της σκοπούς, ὅπως αὐτὴ θέλει.

Γκλόρια. Δὲν εἶνε κάπως φαντασιόπληκτα αὐτά;

Βαλεντίνος [μὲ νέαν καὶ καταπληκτικὴν μετάβασιν ὕφους εἰς τόνον ἀπολύτου ἀπερισκεψίας]. Δὲν ἤξεύρω. Δὲν μὲ μέλλει. [Ἀνακράζων ἐπιμεμπτικῶς.] Ὡ, μὲς Κλάνδον, μὲς Κλάνδον· πῶς τὸ ἐκίμετε αὐτό.

Γκλόρια. Τί ἔκαμα;

Βαλεντίνος. Ἐρρίψατε αὐτὴν τὴν γοητείαν ἐπάνω μου Ἐντίμως προσπαθῶ νὰ εἶμαι ἐμφρων—ἐπιστημονικὸς—πάν ὅ,τι ἐπιθυμεῖτε νὰ ἦμαι—ἀλλὰ—ἀλλὰ—ὦ, δὲν βλέπετε τί ἐθέσατε εἰς κίνησιν ἐντὸς τῆς φαντασίας μου;

Γκλόρια [μὲ ὀργίλην, περιφρονητικὴν ἀσθηρότητα]. Ἐλπίζω ὅτι δὲν θὰ εἴσθε τὸσφ μωρὸς—τὸσφ χυδαῖος—ὥστε νὰ εἰπῆτε τὴν λέξιν ἔρωσ.

Βαλεντίνος [μὲ εἰρωνικὴν σπουδὴν ὅπως ἀποκηρύξῃ τοιαύτην ἀδυναμίαν ἦθους]. Ὅχι, ὄχι, ὄχι. Μυριάκις ὄχι. Ὅχι ἔρωσ. Δὲν εἴμεθα τὸσον ἀφελῆς, οὔτε σεῖς οὔτε ἐγώ. Ἄς τὸ ὀνομάσωμεν χημείαν. Δὲν δύνασθε ν' ἀρνηθῆτε ὅτι ὑπάρχει χημικὴ ἐνέργεια, χημικὴ συγγένεια, χημικὴ ἔλξις—ἡ μᾶλλον ἀκαταγώνιστος ἐξ ὅλων τῶν φυσικῶν δυνάμεων. Λοιπὸν, μὲ ἐλκύετε ἀκαταγώνιστως—χημικῶς.

Γκλόρια [καταφρονητικῶς]. Μωρίαίς.

Βαλεντίνος. Βέβαια αὐτὰ εἶνε μωρίαί· νὰ σοῦ πῶ εἶσαι ἀνόητη. [Ἡ Γκλόρια ὀπισθοδρομεῖ, πρὸς βληθῆσαι καὶ ἐκτεπληγήμενη.] Ναί, εἶσαι ἀνόητη· αὐτὸ εἶνε γεγονὸς ἐπιστημονικόν, ὅπως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα· εἶσαι σχολαστικὴ—ἐνας θηλυκὸς σχολαστικὸς· αὐτὸ εἶται καὶ ξέρε το. [Ἐγειρόμενος.] Τώρα, ὑποθέτω, ὅτι ὀν θέλεις πλέον τὴν σχέσιν μου. [Πηγαίνει εἰς τὸ σιδηροῦν τραπέζιον καὶ λαμβάνει τὸν πῖλον τοῦ.]

Γκλόρια [μετὰ ἐπεξεργασμένης γαλήνης, ἰσταμένη ὡσεὶ διδασκάλισσα μέλλουσα νὰ φωτογραφηθῆ]. Αὐτὸ δεικνύει πόσφ ὀλίγον ἐννοεῖτε τὸν ἀληθινὸν χαρακτῆρα μου. Δὲν προσεβλήθητε ποσῶς. Ὁ Βαλεντίνος σταματᾷ καὶ ἐπαναθεῖ τὸν πῖλον τοῦ ἐπὶ τοῦ τραπέζιου.] Εἶμαι πάντοτε πρόθυμος νὰ μοῦ λέγων τὰς ἐλλείψεις μου, κύριε Βαλεντίνε, οἱ φίλοι μου, ἀκόμη καὶ ὅταν παραλογιστικῶς σφάλλονται περὶ ἐμοῦ, ὅπως σφάλλεσθε σεῖς. Ἐχω πολλὰς ἐλλείψεις—πολὺ σοβαρὰς ἐλλείψεις—χαρακτῆρος καὶ ἰδιοσυγκρασίας, ἀλλὰ εἰν εἶνε ἐν

πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν ἔχω εἶνε αὐτὸ ὁποῦ ὀνομάζετε σχολαστικότητα. [Κλείει τὰ χεῖλη της κομψῶς καὶ τὸν παρατηρεῖ στερεῶς καὶ προκλητικῶς, κάθεται δὲ ὑπὲρ ποτε ψύχραιμος καὶ αὐτοκρατορμένη.]

Βαλεντίνος [ἐπιστρέφων εἰς τὴν ἄκρον τοῦ ἔδωλιου ἵα τὴν ἀντιμετωπίσῃ ἐμφαντικώτερον]. ὦ, ναι, εἶσαι σχολαστική. Ἡ λογική μου μοῦ τὸ λέγει· ἡ γνώσις μου μοῦ τὸ λέγει· ἡ πείρα μου μοῦ τὸ λέγει.

Γκλόρια. Ἐπιτρέψατέ μοι γὰρ σὰς ὑπειθυμίσω ὅτι ἡ λογική σας καὶ ἡ γνώσις σας καὶ ἡ πείρα σας δὲν εἶνε ἀλάνθαστοι· τοῦλάχιστον ἐλπίζω.

Βαλεντίνος. Ὀφείλω γὰρ τὰς πιστεύσω. Ἐκτὸς ἐὰν θέλῃς νὰ πιστεύσω τοὺς ὀφθαλμοὺς μου, τὴν καρδίαν μου, τὰ ἔνστικτά μου, τὴν φαντασίαν μου, ἅπαντα ὅλα μοῦ λέγουσιν τὰ τερατωδέστερα ψεύδη περὶ σοῦ.

Γκλόρια [ἡ αὐτοκράτειρα ἀρχίζει νὰ χαλαροῦται]. Ψεύδη!

Βαλεντίνος [πεισμένος]. Ναι, ψεύδη. [Κάθεται πάλιν παρ' αὐτῆς.] Ἀπαιτεῖς νὰ πιστεύσω ὅτι εἶσαι ἡ ἁραιότερα γυναῖκα εἰς ὅλον τὸν κόσμον;

Γκλόρια. Αὐτὸ εἶνε γελοῖον, καὶ κἄπως προσωπικόν.

Βαλεντίνος. Βεβαίως γελοῖον εἶνε. Ἄλλα δὲν τὸ λέγω ἐγώ, τὸ λέγουσιν οἱ ὀφθαλμοί μου. [Ἡ Γκλόρια κάμνει κίνημα περιφρονητικῆς διαμαρτυρίας.] Ὅχι· δὲν κολλικεῖται. Σοῦ λέγω ὅτι δὲν τὸ πιστεύω αὐτὸ ὁποῦ μοῦ λέγουσιν οἱ ὀφθαλμοί μου. [Ἡ Γκλόρια αἰσχύνεται ἀνακαλύπτουσα ὅτι οὔτε αὐτὴ ἡ διατύπωσις τῆς ἀρέσει.] Νομίζεις ὅτι ἐὰν ἀπεφύσιζες νὰ μοῦ στρέψῃς τὰ νῶτα ἐξ ἀηδίας διὰ τὴν ἀδυναμίαν μου θὰ ἐκαθήμην ἐδῶ νὰ κλαίω ὡς παιδίον;

Γκλόρια [ἀρχίζει ν' ἀνακαλύπτῃ ὅτι πρέπει νὰ ὀμνῇ εἰς συντόμουσιν καὶ οὐσιώδεις φράσεις διὰ νὰ διατηρῇ τὰς λέξεις της στερεῶς.] Καὶ διατί, παρακαλῶ;

Βαλεντίνος [ἐπίτηδες ἀφίνων αἰσθηματικόν τι κῆμα νὰ συνταράσῃ τὴν φωνὴν του]. Βεβαίως ὄχι· δὲν εἶμαι τοιοῦτος ἡλίθιος. Καὶ ὅμως ἡ καρδία μου μοῦ λέγει ναι—αὐτὴ ἡ μορὰ καρδία μου. Ἄλλα θὰ τὸ συζητήσω μὲ τὴν καρδίαν μου, καὶ θὰ τὴν σωφρονίσω. Καὶ χιλιάκις γὰρ σὲ ἠγάπων, θὰ ἐπιβάλλω εἰς τὸν ἑαυτὸν μου νὰ ἐμβλέψω τὴν ἀλήθειαν κατὰ πρῶσωπον. Ἐπὶ τέλους, εἶνε εὐκαλον νὰ εἶνε τις λογικός· τὰ φάκτα εἶνε φάκτα. Τί εἶνε αὐτὸ τὸ μέρος ἐδῶ; Δὲν εἶνε παράδεισος· εἶνε τὸ ξενοδοχεῖον τῆς προκουμαίας. Τί ὥρα εἶνε τώρα; Δὲν εἶνε αἰωνιότης· εἶνε περίπου μία καὶ ἡμίσεια μετὰ μεσημβρίαν. Τί εἶμαι ἐγώ; Ἐνας ὀδοντοῖατρος—εἶνας ὀδοντοῖατρος τῶν πέντε σεληνίων!

Γκλόρια. Καὶ ἐγὼ εἶμαι ἓναις θηλυκὸς σχολαστικός.

Βαλεντίνος [περιπαθῶς]. Ὅχι, ὄχι. Αὐτὸ δὲν δύναμαι νὰ τὸ ἀντιμετωπίσω· πρέπει νὰ μοῦ μείνῃ καὶ μία οὐτοπία—ἡ περὶ σοῦ οὐτοπία μου. Σὲ ἀγαπῶ. [Στρέφει πρὸς αὐτὴν, ὡπανεὶ ἡ ὄρμη του ὑπὸ τὴν θίξῃ ἤτο ἀχαλίνωτος. Αὐτὴ ἐγειρεται καὶ ἴσταται εἰς προσοχὴν ὀργίλου. Αὐτὸς ἀνακηδᾷ ἀνυπομόνως καὶ ὀπισθοχωρεῖ κατὰ ἓν βῆμα.] ὦ, τί ἀνόητος εἶμαι—εἶμαι ἓνας ἡλίθιος! Δὲν ἐννοεῖς· εἶνε ὡς νὰ ὀμνῶ εἰς τοὺς λίθους τῆς προκουμαίας. [Στρέφει τὰ νῶτα, ἀποθεθαυμένως.]

Γκλόρια [καθησυχάσασα ἐκ τῆς ἀνημακρύνσεώς του, καὶ ὀλίγον τι ἐλεγχομένη ὑπὸ τῆς συνειδήσεως.] Λυποῦμαι. Δὲν ἐννοῶ νὰ εἶμαι ἀσυμπαθής, κύριε Βαλεντίνε. Ἄλλα τί ἔμπορῶ νὰ εἰπῶ;

Βαλεντίνος [ἐπιστρέφων πρὸς αὐτὴν καὶ ἀντικαταστήσας ὅλον τὸν ἀπερίσκεπτον τρόπον του διὰ γοητευτικῶν καὶ ἱποτικῶν σεβασμῶν]. Δὲν ἔμπορεῖτε νὰ εἰπῆτε τίποτε, μὲς Κλάνδον. Σὰς ζητῶ συγγνώμην. Ἐἶνε ἰδικόν μου τὸ πταῖσμα, ἢ μᾶλλον ἢ κακοτυχία μου. Βλέπετε, τὸ πᾶν ἐξηρτάτο ἐκ τοῦ ἀνφύσει μὲ εὐνοῆτε. [Ἡ Γκλόρια μέλλει νὰ ὀμνῇ, ἀλλ' αὐτὸς

τὴν σταματᾷ ἀποδοκιμαστικῶς.] ὦ, γνωρίζω, δὲν σὰς ἐπιτρέπεται νὰ μοῦ εἰπῆτε ἐὰν μὲ εὐνοῆτε ἢ ὄχι· ἀλλὰ—

Γκλόρια [αἱ ἀρχαὶ της ἐξανίστανται πάραυτα ἐντολῶν]. Δὲν μοῦ ἐπιτρέπεται! Διατί τάχα; Ἐλευθέρα δὲν εἶμαι νὰ λέγω ὅ,τι θέλω; Διατί νὰ μὴ σὰς τὸ εἶπω;

Βαλεντίνος [καθικετεύων ἐν τρόμῳ, καὶ ὀπισθοχωρῶν]. Μὴ φοβοῦμαι νὰ ἀκούσω.

Γκλόρια [παύουσα πλέον τὸ περιφρονητικὸν ὄφος]. Δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ φοβῆσθε. Νομίζω, εἶσθε αἰσθηματικός, καὶ ὀλίγον τι ἀνόητος, ἀλλὰ σὰς εὐνοῶ.

Βαλεντίνος [πίπτων εἰς τὸ σιδηροῦν κάθισμα ὡσεὶ συντετριμμένος]. Δοιπὸν τετέλεστοι. [Καθίσταται ἡ προσωποποιήσις τῆς ἀπελπίσεως.]

Γκλόρια [ἀποροῖσα, πλησιάζουσα αὐτὸν]. Ἄλλα διατί;

Βαλεντίνος. Διότι ἡ εὐνοια δὲν ἀρκεῖ. Τώρα ὁποῦ τὸ καλοσυλλογιζομαι σοβαρῶς, δὲν ἠξέυρω ἐν σὰς εὐνοῶ ἢ ὄχι.

Γκλόρια [ἐπισκοποῦσα αὐτὸν μὲ ἀπορίαν καὶ ἀνησυχίαν]. Λυποῦμαι.

Βαλεντίνος [ἀγωνιῶν ἐκ τοῦ συγκρατομένου πάθους]. ὦ, μὴ μὲ οἰκτίρῃς. Ἡ φωνὴ σου σχίζει τὴν καρδίαν μου εἰς τεμύχια. Ἄφες με ἤσυχον, Γκλόρια. Καταβαίνεις εἰς τὰ μύχια τοῦ εἶναι μου, μὲ θορυβεῖς, μὲ συνταράσσεις—Δὲν ἔμπορῶ νὰ παλαίσω—Δὲν ἔμπορῶ νὰ σοῦ εἰπῶ—ὄχι—ὄχι.

Γκλόρια [ἠττωμένη ἀφηνιδίως]. ὦ, παῦσε νὰ μοῦ λέγῃς τί αἰσθάνεσαι. Δὲν ἔμπορῶ νὰ τὸ ὑποφέρω.

Βαλεντίνος [ἀνατηδῶν ἐν θριάμβῳ ἢ πρὶν ἀγωνίσασα φωνὴν του εἶνε στερεὰ, ἠχήσεσά, καὶ γηθόσυνος]. Ἄ, ἐφθασεν ἐπὶ τέλους, —ἡ στιγμὴ τοῦ θύρρου μου. [Ἀρπάζει τὰς χεῖρας της· αὐτὴ τὸν παρατηρεῖ μετὰ τρόμου.] Ἡ στιγμὴ τοῦ θύρρου μας! Τὴν σῦρει πρὸς ἑαυτὸν· τὴν φιλεῖ μὲ ὀρμητικὴν ἰσχύον· καὶ γελά ὡς παιδίον. Τώρα, Γκλόρια, ἐτελείωσεν ἡ ὑπόθεσις. Ἀγαπῶ μεθα. [Ἡ Γκλόρια τὸν παρατηρεῖ μὲ κεχηρὸς στόμα.] Ἄλλα τί θηριὸν ἦσον! Καὶ τί ἀπαίσιον φόβον σοῦ εἶχα!

Ἡ φωνὴ τοῦ Φιλίππου [καλοῦντος ἀπὸ τῆς προκουμαίας]. Βαλεντίνε!

Ἡ φωνὴ τῆς Δόλλυ. Κύριε Βαλεντίνε!

Βαλεντίνος. Χαῖρε. Συγχώρησέ με. [Μὲ ταχύτητα φιλεῖ τὰς χεῖρας της, καὶ τρέχει πρὸς τὰς βαθυβάτας ἐνθα συναντᾷ τὴν κυρίαν Κλάνδον ἀναβαίνουσαν. Ἡ Γκλόρια, ὡς ἀφηρημένη, τὸν παρατηρεῖ ἀκίνητος καὶ ἐννεός.]

Κυρία Κλάνδον. Τὰ παιδιὰ σὰς ζητοῦν, κύριε Βαλεντίνε. [Παρατηρεῖ ἀνησύχως τρεγύρω.] Ἐφυγεν αὐτός;

Βαλεντίνος [ἀπορῶν]. Αὐτός; [Ἀναμνηστικῶς.] ὦ, ὁ Κράμπτον. Ἐφυγε πρὸς πολλοῦ, κυρία Κλάνδον. [Τρέχει παιδρὸς καὶ ζωρὸς πρὸς τὰς βαθυβάτας.]

Γκλόρια [καταπίπτουσα ἐπὶ τοῦ ἔδωλιου]. Μητέρα!

Κυρία Κλάνδον [σπεύδουσα πρὸς αὐτὴν τεφοβισμένη]. Τί εἶνε, κόρη μου;

Γκλόρια [μὲ σφοδρὰν, ἰκετοτικὴν μομφήν]. Διατί δὲν μὲ ἐξεπαίδευσες πρεπόντως;

Κυρία Κλάνδον [ἐκπληκτος]. Παιδί μου· ἔπραξα ὅ,τι μοῦ ἦτο δυνατόν.

Γκλόρια. ὦ, δὲν μὲ ἐδίδαξες τίποτε—τίποτε.

Κυρία Κλάνδον. Τί σοῦ συνέβη;

Γκλόρια [μὲ σφοδρὴν ἐκφρασίαν]. Τί; μίσχος—αἰσχος—αἰσχος. [Ἐρυθρίωσα ἀφορήτως καλύπτει τὸ πρόσωπόν της μὲ τὰς χεῖρας της καὶ ἀποστρέφει αὐτὸ ἀπὸ τῆς μητέρας της.]

(τέλος τῆς δευτέρας πράξεως.)

Δὲν εἶνε ἡ εὐδαιμονία τὸ ὑπέρτατον ἀγαθόν, ἀλλὰ ἡ γνώσις. Εἶνε ἐπομένως ἐπάραγκες νὰ μάθωμεν, οὐχὶ νὰ ἐλπίζωμεν ἀλλὰ νὰ ἐμβαθύνωμεν. Σοπερχάουερ.

ἘΚΘΕΣΙΣ ΦΥΜΑΤΙΩΣΕΩΣ.

Πάντα τὰ πεπολιτισμένα κράτη ἐργάζονται, δραστηρίως πρὸς περιορισμὸν τῆς φυματιώσεως.

Ἡ Ἑλλάς, ὡς συνήθως, ἄργα ἀντελήφθη τὸν μέγαν κίνδυνον, ὅστις ἠπείλει νὰ καταστρέψῃ τοὺς πολίτας αὐτῆς. Ἀλλὰ “κάλλιον ἄργά, παρά ποτέ.” Πρὸ ἔτους, ἡ ἐλληνικὴ κυβέρνησις ἐψήφισε σπουδαῖον νόμον περὶ κινῆσης, ἧς ἡ νοθεῖα ἄλλοτε ὀλίγην ὠφέλειαν παρείχε τοῖς πύσχουσιν ἐξ ἐλωδῶν πυρετῶν, τῶν προδρόμων τούτων τῆς φυματιώσεως· ἐφέτος συνήλθεν ἐν ταῖς αἰθούσαις τῆς Ἀκαδημίας, ἐν Ἀθήναις, Συνέδριον, ἀποτελούμενον ἐξ ἰατρῶν, δημάρχων, διδασκάλων καὶ φιλανθρώπων ἀμφοτέρων τῶν φύλων, οἵτινες συνεζήτησαν περὶ τῶν μέσων πρὸς καταπολέμησιν τῆς νόσου. Ἐλάβον πολλὰς σπουδαίας ἀποφάσεις, αἵτινες εἰσὶν σωτήριαι, ἐὰν ἐφαρμοσθῶσιν.

Ἐν Λονδίῳ, ἐγένετο ἐσχάτως ἐν τῇ Καλλιτεχνικῇ Πινακοθήκῃ Οὐαϊττσίπελ, “Ἐκθεσις Φυματιώσεως,” ἣτις ἐστέφθη ὑπ’ ἐπιτυχίας. Ὁ ὑπουργὸς Ἰζὼν Μπῶρνε, ὅστις ἐκήρυξε τὴν ἑναρξίαν τῆς Ἐκθέσεως, περιέγραψε τὴν σπουδαιότητα τῶν τοιούτου εἶδους ἐκθέσεων, εἰπὼν ὅτι ἡ Ἐκθεσις τῆς Φυματιώσεως εἶνε χρησιμωτάτη εἰς τὴν ἀγγλικὴν πρωτεύουσαν· ὁ σκοπός, εἶπεν, αὐτῆς εἶνε σπουδαῖος, φιλόφρων, πατριωτικὸς· καὶ εὐτυχῶς, ἡ Βρετανία ἠγεῖται ἐν τῇ κατὰ τῆς νόσου σταυροφορίᾳ, καὶ πιστὴ εἰς τὰς παραδόσεις τῆς περὶ δημοσίας υγείας, πρέπει νὰ ἐπιτείνῃ τὴν καταπολέμησιν τῆς μάστιγος ταύτης. Κατὰ τὴν τελευταίαν τεσσαρακονταετίαν, ἡ φυματιώσις ἠλαττώθη κατὰ 50%. Καθ’ ἕκαστον ἔτος, ὁ κόσμος ὑφίσταται ἀπώλειαν 5,000,000 ἐκ φυματιώσεως. Εἰς Μεγάλῃν Βρετανίαν ἀποθνήσκουν ἐτησίως ἐκ φυματιώσεως 80,000 ἄτομα· μόνον ἐν Λονδίῳ ἐφονεύθησαν ὑπὸ τῆς ἐπαράτου νόσου πλείονες ἢ κατὰ τὸν νοτιοαφρικανικὸν πόλεμον. Ὁ θάνατος ἐπέρχεται κυρίως εἰς τὰς ἐργαζομένας ἡλικίας. Ἐκ τοῦ ὀλικοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐκ φυματιώσεως θανάτων 56% ἀνήκει εἰς τὰς ἡλικίας μεταξύ 20 καὶ 45. Ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης καταστάσεως εἶνε κατανάλωσις οἰκονομῶν, καταστροφὴ οἰκῶν, καὶ αὐξησις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐνδεῶν. Ἡ ἐπικράτησις τῆς νόσου δὲν προέρχεται ἐκ μιᾶς ὀρισμένης αἰτίας· ἀλλ’ ὁ κυριώτερος παράγων αὐτῆς εἶνε ἡ κοινωνικὴ ἀνισότης. Γενικῶς εἰπεῖν, ἡ φυματιώσις εἶνε προῖον τῆς πενίας καὶ τῆς ἀμαθείας. Ἡ θνησιμότης ἐκ φυματιώσεως ἐν Λονδίῳ εἶνε 123 ἐπὶ 100,000· εἰς τὸ εὐτυχὲς Χάμστεδ, ἐπὶ τοῦ λόφου, μόνον 78, ἐνῶ ἀνήλθον εἰς 215 ἐν τῇ πτωχικῇ συνοικίᾳ Φίνσμπαρν, μὲ τὰς ἐκ δύο δωματίων κατοικίας τῆς, τὰ μικρὰ ἡμερομίσθια τῶν κατοίκων τῆς, καὶ τὴν ἄτακτον ἐργασίαν. Μεταξὺ τῶν μέσων, αἵτινα συντελοῦσι πρὸς ἐξάλειψιν τοῦ κακοῦ, εἶνε: μεγαλεῖτεραι ἀπολαυαί, εὖωνος καὶ ἀφθονος τροφῆς, καλητέρα κατοικία καὶ περισσοτέρα ἐγκράτεια. Τὸ Λονδίον προηγῆθη

τῶν μεγάλων πόλεων τοῦ κόσμου ἐν τῷ ἀγῶνι κατὰ τῆς φυματιώσεως, καὶ τοῦτο ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὸ σύστημα τῶν μικρῶν οἰκιῶν. Ὁ κ. Μπῶρνε ὑπεσχέθη, ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς κυβερνήσεως, ὅτι αὐτὴ θὰ βοηθήσῃ τὸ ἔργον τῆς ἑταιρείας· ἐξῆρε δὲ τὰ μέτρα, αἵτινα ἐλήφθησαν ἢ προυτάθησαν νομοθετικῶς περὶ ἐπιθεωρήσεως τοῦ γάλακτος, περὶ κατοικιῶν κατὰ τῆς θνησιμότητος τῶν παιδίων κλπ.

Ἡ ἸΤΑΛΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ.

Ἀπὸ αἰῶνος σχεδόν, ὁ ἐλληνισμὸς προσατενίζει εὐέλπιδες εἰς τρεῖς μεγάλας Δυνάμεις τῆς Εὐρώπης: τὴν Ἀγγλίαν, τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ῥωσίαν, αἵτινες πάντοτε ἐπέδειξαν ἰδιαίτουσαν στοργὴν ὑπὲρ τῆς Νέας Ἑλλάδος. Οὐ μόνον δὲ οἱ ἄρχοντες τῶν μεγάλων τούτων κρατῶν, βασιλεῖς τε καὶ ὑπουργοί, ἀπέδειξαν δι’ ἔργων τὸν φιλελληνισμὸν των, ἀλλὰ καὶ οἱ λαοὶ καὶ ὁ τύπος ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς δημοσίας γνώμης. Τίς λησμονεῖ τὴν ἀρωγὴν, ἣν προσήνεγκον τοῖς ἔλλησι κατὰ τὴν μεγάλην ἐπαναστάσιν, ὁ τῆς Ἀγγλίας βασιλεὺς Γεώργιος Δ΄, ὁ τῆς Γαλλίας Κάρολος Φ΄, ὁ τῆς Ῥωσσίας αὐτοκράτωρ Νικόλαος Α΄, ὁ Κύννυγκ, ὁ Βύρων, ὁ Φαβιέρους καὶ τόσοι ἄλλοι, οἵτινες εἴτε διὰ τῆς ἐπιρροῆς των, εἴτε διὰ χρημάτων, εἴτε καὶ δι’ αὐτοῦ τοῦ αἵματός των, συνετέλεσαν εἰς τὴν παλυγενεσίαν τῆς Ἑλλάδος, τὴν ὑπὸ τῶν αὐτῶν τριῶν Δυνάμεων ἐπιστεφθεῖσαν ἐν Ναυαρίνῳ; Ἀπὸ τῆς τελευταίας ταύτης ἐποχῆς, ἡ Ἀγγλία, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ῥωσία ἀνέλαβον τὸν τίτλον καὶ τὰ καθήκοντα προστατῆδων Δυνάμεων τῆς Ἑλλάδος, ὡς κατόπιν (1832), ἀνέλαβον ὑπὸ τὴν προστασίαν των τὴν ἡγεμονίαν τῆς Σάμου, ὡς τέλος, αἱ αὐταὶ Δυνάμεις, σὺν τῇ Ἰταλίᾳ, ἀνεδέξαντο νὰ λάβωσι τὸν τίτλον προστατῆδος τῆς Κρήτης καὶ νὰ ἐνεργήσωσι, πράγματι, πρὸς προλειανσιν τῆς ὁδοῦ πρὸς τὴν ἑνωσιν τῆς γενναιοφρονος νήσου μετὰ τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Ἰταλία ἔλαβε μέρος “ἐπισήμως” εἰς τὴν τριάδα τῶν προστατῆδων τοῦ Ἑλληνισμοῦ Δυνάμεων βραδύτερον τῶν ἄλλων, διὰ μόνον τὸν λόγον, ὅτι αὐτὴ, διηρημένη οὔσα, τὴν ἐποχὴν τοῦ Ναυαρίνου, καὶ κατὰ συνέπειαν ἀνίσχυρος, δὲν περιλαμβάνετο τότε μεταξύ τῶν μεγάλων Δυνάμεων. Ἀνεπισήμως ὁμως, οἱ ἰταλοὶ ἀδελφοὶ ἐβοήθησαν πολυτρόπως τὴν Ἑλλάδα εἰς ἐπίτευξιν τῶν ἰδεωδῶν τῆς. Ὁ Σανταρόζας, ὁ Φράττι, ὁ Ἰσιπριάνι καὶ πληθὺς ἄλλων Γαριβαλδινῶν διὰ τοῦ αἵματός των. Ὁ Φελίτσε Καβαλλότι, ὁ Ἰωάννης Μπάβιο, ὁ Γκάλλι, ὁ Ἰωάννης Ἀμαδόρι Βιρτζίλι, ὁ Δορβάλ Μικέλλι καὶ ἄλλοι διὰ τῆς γλώσσης καὶ τῆς γραφίδος των. Ἡ ὑποδοχὴ, ἣν ἔκαμεν ὁ ἰταλικὸς λαὸς εἰς τὸν βασιλέα Γεώργιον, μεταβάντα πρὸς διετίας ἐν Ῥώμῃ, ἦτο ἀληθῆς ἀποθέωσις. Ἐκτοτε,

πᾶς ἰταλὸς θεωρεῖ καθήκον του νὰ εἶνε φιλέλληνα. Ὁ ἰταλικὸς τύπος πρωτοστατεῖ ἐν τῷ ἡγῶνι τῶν κρητῶν ὑπὲρ ἐνώσεως τῆς νήσου των μετὰ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, εἰς δὲ ἔξοχος δημοσιογράφος, ὁ Ἰωάννης Ἀμαδὸρι Βιρτζίλι, ἔγραψε, πρὸ τινων μηνῶν, χιλιοσέλιδον σύγγραμμα μεγάλου σχήματος ὑπὲρ τῶν ἐλληνικῶν δικαίων ἐν Μακεδονίᾳ. Ὁ εὐγενὴς ἰταλὸς προέβη εἰς τὸ ἔργον τοῦτο αὐθορμήτως καὶ ἀφιλοκερδῶς· διότι δὲν ἔγραψε μόνον ὑπὲρ τῶν ἐλλήνων, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν σέρβων καὶ ὑπὲρ τῶν τουρκῶν, ἐν τῷ αὐτῷ τόμῳ. Ἐγραψεν ὅτι ἀντελήφθη, κατόπιν ἐπισταμένων ἐπὶ τόπου μελετῶν, ἔγραψε τὴν ἀλήθειαν, καὶ μόνην τὴν ἀλήθειαν.

Ἄλλ' ὑπάρχει ἔθνος τι ἐν τῷ Αἴμῳ, μὴ ἀγαπῶν τὴν ἀλήθειαν, ἔθνος ἐπιτυχὸν διὰ τῆς βίας καὶ τῆς ραδιουργίας, πᾶν ὅ,τι μέχρι τοῦδε ἐπέτυχε τὸ ἔθνος τοῦτο, ὅπερ ἔχει, ὁμολογουμένως, εὐφυεῖς καὶ δραστηρίους πολιτευτάς, ὧν στεροῦνται, δυστυχῶς, ἡ Ἑλλάς, ἡ Τουρκία, καὶ ἡ Σερβία, ἐσκέφθη νὰ πείσῃ ἓνα ἰταλὸν δημοσιογράφον νὰ ἐκδώσῃ βιβλίον τι, οἷον εἰς ἀπάντησιν τοῦ συγγράμματος τοῦ κ. Βιρτζίλι. Ὁ τοιοῦτος εὐρέθη ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ κ. Βίκο Μαντεγάτσα, γνωστοῦ βουλγαρόφρονος δημοσιογράφου, συντάκτου τοῦ *Corriere della sera* τοῦ Μιλάνου, ὅστις ἐξέδωκεν ὀγκώδη τόμον, ὑπὸ τὸν τίτλον *Η ΦΙΛΑΕΤΤΕΡΑ ΤΟΥΡΚΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΙΜΟΥ**.

Τὸ σύγγραμμα τοῦ κ. Μαντεγάτσα, γραφὲν οὐχὶ "καλῇ τῇ πίστει" ἀλλὰ ἐμπαθῶς, καὶ κατὰ συνέπειαν πόρρω ἀπέχον τῆς ἀληθείας, δὲν χρήζει σοβαρᾶς ἀπαντήσεως· ἀλλ' ἡμεῖς, τὸ μὲν σέβοντες τὴν ἐλευθερίαν τοῦ λόγου, ἐγγράφου τε καὶ προφορικοῦ, τὸ δὲ ἐκτιμῶντες τὴν ἔξοχον ἐν τῇ δημοσιογραφίᾳ θέσιν τοῦ ἀνδρός, ἐν τέλει δέ, χάριν τῆς ἀξιοπρεπείας τῆς ΕΡΕΤΝΗΣ θὰ ἀναιρέσωμεν, μετὰ ψυχραιμίας, τινὰς μόνον ἐκ τῶν χονδροειδεστέρων ἀβλεψιῶν του.

Ὁ κύριος Μαντεγάτσα ὁμιλεῖ εἰρωνικῶς περὶ τῆς Μεγάλης Ἰδέας τῶν ἐλλήνων. Ἡ Ἑλλάς, λέγει, δὲν θέλει ν' ἀκούσῃ περὶ αὐτονομίας τῆς Μακεδονίας, ἀλλ' ἐσυμφώνησε μετὰ τῆς Σερβίας περὶ τῆς διανομῆς τῆς Μακεδονίας, ἵνα λάβωσιν οἱ Ἕλληνες τὴν μερίδα τοῦ λέοντος· "διότι, προσθέτει, ἂν πάντα τὰ ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου κρατίδια τρέφουσι τὴν ἐλπίδα νὰ αὐξηθῶσιν ὀλίγον, ἡ Ἑλλάς ὑπολογίζει νὰ ἀπορροφήσῃ ὀλόκληρον τὴν Χερσόνησον ἢ σχεδὸν ὀλόκληρον. Συμφώνως πρὸς τὴν Μεγάλην Ἰδέαν, ὀλόκληρος ἡ Χερσόνησος τοῦ Αἴμου εἶνε ἐλληνική, περιλαμβανομένης, ἐννοεῖται καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως." Ἐν τέλει, ὁ ἰταλὸς συγγραφεὺς ἐκφράζει, εἰρωνικῶς, τὸν φόβον μὴ οἱ Ἕλληνες, ὀρεχθῶσι καὶ τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα, ἥτοι τὴν Μεσημβριὴν Ἰταλίαν.

* (*La Turchia liberale e le questioni Balcaniche*, Milano, Fratelli Treves).

Τὰ ὅσα τοῦ Καβούρ, τοῦ παρασκευάσαντος τὴν πραγματοποιήσιν τῆς Μεγάλης Ἰδέας τῶν ἰταλῶν, ἥτοι τῆς ἰταλικῆς ἐνότητος, θὰ φρίξωσιν ἐν τῷ τάφῳ του ἐπὶ τῷ μυκτηρισμῷ ἐνὸς τέκνου τῆς Ἰταλίας κατὰ τῆς Μεγάλης Ἰδέας ἀδελφοῦ ἔθνους. Ὁ κ. Μαντεγάτσα, ἐπὶ σκοπῷ νὰ ἐξερεθίσῃ τοὺς ὁμοεθνεῖς του, προσπαθεῖ ν' ἀποδείξῃ ὅτι οὐχὶ ἡ ἐπίτευξις τῆς Μεγάλης Ἰδέας, τῶν ἐλλήνων, ἦν θεωρεῖ ἀδύνατον, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπλή, ἔστω, πρόοδος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, θὰ βλάβῃ τὰ ἰταλικά συμφέροντα· δὲν δυσκολευεῖται δὲ νὰ δείξῃ τὴν λύπην του ἐπὶ ἐλπιζομένῃ συγκαταθέσει τῆς Τουρκίας πρὸς ἔνωσιν τῶν σιδηροδρόμων τῆς μετὰ τῶν ἐλληνικῶν καὶ συνιστᾷ τῇ ἰταλικῇ κυβερνήσει νὰ ἐνεργήσῃ ὅπως δοθῇ ἡ ἄδεια πρὸς κατασκευὴν σιδηροδρόμου ἀπὸ Αὐλώνος εἰς Μοναστήριον. Διὰ τῆς ἐνώσεως τῶν ἐλληνικῶν σιδηροδρόμων μετὰ τῶν τουρκικῶν, τονίζει, ὅτι θὰ ζημιωθῶσι καθ' ὑπερβολὴν τὸ Βρενδῆσιον καὶ ἡ Θεσσαλονίκη.

Πραγματευόμενος περὶ Μακεδονίας, ὁ κ. Μαντεγάτσα (σελ. 66—67) λέγει, ὅτι οἱ πλούσιοι Ἕλληνες προσφέρουσι μεγάλα ποσὰ "πρὸς ἐξώρησιν τοῦ ξένου τύπου, διὰ τὴν ἰδρυσιν ἐλληνικῶν κοινοτήτων, ἐκκλησιῶν, σχολείων καὶ, "συμμοριῶν ἐν Μακεδονίᾳ." Ὁ ὀξυδερκὴς ἰταλὸς συγγραφεὺς ἀνεκάλυψε, κατὰ τὴν ὀλιγοήμερον ἐν Ἀθήναις διαμονὴν του, ὅτι καὶ οἱ φοιτηταὶ συνέλεγον χρήματα διὰ τὰ ἀνταρτικὰ σώματα, τὰ ὅποια πληθύνονται καθ' ἐκίστην ἐν τῷ βιλαετίῳ Μοναστηρίου, "ὅπου ὁ πληθυσμὸς εἶνε τελείως . . . βουλγαρικὸς, οἱ δὲ Ἕλληνες εἶνε ὀλίγοι!"

Αὐτὰ γράφει ὁ κ. Μαντεγάτσα. Ἄλλ' ὁ συμπατριώτης του κ. Βιρτζίλι, ἐν τῷ συγγράμματί του ὑπὸ τὸν τίτλον 'La Questione Rumeliota e la Politica Italiana' (Ἐκδοσις Ν. Garofalo-Bitonto 1908) δημοσιεύει ἐπισήμους στατιστικὰς, καθ' ἃς οἱ Ἕλληνες, ἐν τῷ βιλαετίῳ Μοναστηρίου εἶναι διπλάσιοι τῶν βουλγάρων. Ἴσως ὁ κ. Μαντεγάτσα, ἐνδοῖ οὐχὶ τὸ βιλαετίον (Γενικὴν Διοίκησιν), ἀλλὰ σαντζάκιον (Διοίκησιν) Μοναστηρίου, ὅπου πρῶτον οἱ βούλγαροι εἶνε περισσότεροι· εἰς τὰ ἕτερα ὅμως δύο σαντζάκια τοῦ βιλαετίου Μοναστηρίου, ἥτοι Κορυτζᾶς καὶ Σερβίων εἶνε 90,000 καὶ 110,000 Ἕλληνες, ἀπέμνησται 16,000 καὶ 1,500 βουλγάρων, ἥτοι, εἰς τὰ δύο ταῦτα σαντζάκια οἱ Ἕλληνες ὑπερτεροῦσι τοὺς βουλγάρους κατὰ 182,500 ψυχὰς.

Ὁ κ. Μαντεγάτσα δὲν ἀφίνει τίποτε ἐλληνικὸν ἀνειρώνεντον. Ἡ εἰρωνία ὅμως δηλοῖ ἔλλειψιν ἐπιχειρημάτων. Τοῦτο γνωρίζομεν πάντες, καὶ πρὸ πάντων οἱ εὐφυεῖς ἰταλοί, οἵτινες θὰ ἐννοήσωσι κάλλιον ἡμῶν τὸν λόγον, δι' ὃν εἰς ὁμοεθνεῖς των ἐτόλμησε νὰ γράψῃ τούσας ἀδίκους ἀνακριθείας διὰ φίλον καὶ ἀδελφὸν τῇ Ἰταλίᾳ ἔθνος.

Ἰ. Π. Χρυσανθόπουλος.

ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΔΟΜΗΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ.

Ότε ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Σοφίας ἦτο τελειωμένος, ὁ Ἰουστινιανὸς διέταξε νὰ πρῶστειν περὶ τὴν θύλον γεγραμμένους γράμμασι χρυσοῖς ἢ ἐπιγραφῆς: "Ἰουστινιανὸς ἀφιεροῖ τὸν ναὸν τούτου τῇ δόξῃ τοῦ Θεοῦ." Ἡ διαταγὴ αὕτη ἐδόθη τῇ προτεραίᾳ τῶν ἐγκαινίων, καθ' ἣν, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ πατριάρχου καὶ τῶν ἀδελφῶν, ἦλθεν ὁ αὐτοκράτωρ εἰς τὸν ναὸν καὶ ἐκάθησεν ἐπὶ τοῦ παρὰ τὴν Ἁγίαν Τράπεζαν χρυσοῦ θρόνου ἐν τῇ ἐτέρᾳ πλευρᾷ τοῦ ὁποίου ἦν χαλκοὺς ἀετὸς καὶ ὄπισθεν ὑψοῦτο τὸ λαβάρον. Αἰφνης ὑψώσας τοὺς ἀφθαλμούς, ἴσως πρὸς προπευχὴν, ἀνέγνω τὴν ἐπιγραφὴν: "Εὐφρασία ἀφιεροῖ τὸν ναὸν τούτου τῇ δόξῃ τοῦ Θεοῦ." "Τίς ἢ ἔστιν αὕτη ἐπιγραφὴ τούτου;" ἠρώτησεν τὸν πλησίον αὐτοῦ ὄντα κατὰ μέρη, "δὲν διτίξω ὅπως τὸ ὄνομά μου χαραχθῆ ἐπὶ τῆς θύλου;" "Τίς εἶνε ἡ Εὐφρασία; Τίς γυνὴ φέρει τὸ ὄνομα τούτου;" "Ὁ γυνώσκων, εἰπάτω." Δι' ὅλου τοῦ ἐν τῷ ναῷ πληθους, ἀπὸ τῶν ἀνωτάτων κληρικῶν καὶ ἀδελφῶν μέχρι τοῦ ἀσηματότου τῶν ἐκκλησιαζομένων, ἀντήχει τὸ ἐρώτημα: "Τίς εἶνε ἡ Εὐφρασία;" Ἄλλ' οὐδεὶς πρὸς στιγμὴν ἀπήντησεν. Ἐνῶ δ' ὁ αὐτοκράτωρ ἐκάθητο σύννοτος καὶ ἀφωνος, πτωχὸς τις ἐργάτης, ὅστις ἐκαθάρισε τὸ μαρμαρινὸν δάπεδον τοῦ ναοῦ, ἐλθὼν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ταπεινοφρόνως εἶπεν, ὅτι γνωρίζει γυναῖκα τινὰ οὕτω καλουμένην, κατοικοῦσαν ἐγγὺς τῆς Ἁγ. Σοφίας, ἀλλ' οὐσαν σχεδὸν κλιήρη. "Φέρετε αὐτὴν ἴδε," ἐφώνησεν ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ εὐθὺς θαλαμηπόλοι καὶ θεράποντες δραμιῖτες ταχέως ἐπανήλθον ἄγοντες τρέμουσαν γραίαν τινά. "Εἶνε τὸ ὄνομά σου Εὐφρασία;" τὴν ἠρώτησεν ὁ αὐτοκράτωρ. "Ναί, κραταίε αὐτοκράτωρ αὐτὴ εἶνε," ἀπήντησεν αὕτη. "Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης;" ἠρώτησεν ὁ αὐτοκράτωρ δεικνύων ταύτη τὴν ἐπιγραφὴν ἐν ᾗ ἦν τὸ ὄνομα τῆς γεγραμμένον μεγάλῳ γράμμασιν. "Οὐδὲν, κύριέ μου, οὐδὲν," ἀπήντησεν ἡ γυνὴ ἡμιλειπόθυμος, ὥς οὐ συνῆλθεν δι' ἰσχυρῶν μύρων. "Αὐτὴ εἶνε ἀνυπόφορος," ἐφώνησεν ὁ Ἰουστινιανός. "διάβηλός τις ἴσως ἐνέχεται ἐν τῇ πράξει. Ὁμίλει! Ἐξηγήθητι! Βλέπεις τὸ ὄνομά σου ἐνθα ἔδει νὰ ᾖ τὸ ἐμόν. Εἰς τί ἔχεις συντελέσει πρὸς οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας;" "Ἰσχυρὲ αὐτοκράτωρ, οὐδὲν ὁ κύριός μου ἐμπαίζει τὴν πτωχὴν δούλην του." "Οὐδὲν καθίλου!" ἀπεκρίσθη ὁ αὐτοκράτωρ, "μαὶ λέγουσιν ὅτι κατοικεῖς πλησίον. Σκέψαι, ἐνθυμήθητι. Οὐδὲν ἔχεις πράξει, εἶπη, ἢ σκεφθῆ ἄξιον τῆς τοιαύτης ἀπαιτήσεώς σου;" "Μεγαλειώτατε, ἔπραξα μικρὸν τι ἔργον, ἀλλ' εἶνε τοσαύτῳ μηδαμινὸν ὥστε αἰσχύνομαι νὰ ἐνοχλήσω τὸν κύριόν μου ἀναμνησκούσα αὐτό." "Ὁμίλει, σὲ διατάσσω!" ἀπήντησεν ὁ Ἰουστινιανός. "μηδὲν φοβαῖν εἶπέ πάντα." Περιεστώτων δὲ τοῦ πατριάρχου μετὰ τοῦ παρόντος κλήρου, καὶ τῶν αὐτοκρατορικῶν προσώπων μετὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ λοιπῶν ἀρχῶν, προσκληθεῖσα ἡ γυνὴ ἐγγύτερον τοῦ αὐτοκράτορος εἶπεν, "ὅτι κατακειμένη ἐπὶ τῆς κλίνης τῆς ἐν τῇ παρακειμένῃ αὐτῆς οἰκίᾳ ἤκουσε τοὺς στεναγμούς καὶ τοὺς γογγυσμούς τῶν ἐξωθεν διερχομένων βιωῶν καὶ ἡμιάνων ἐνῶ ἔσυρον τὰ διὰ τὸν ναὸν ὑγκώδη μάρμαρα, τὰ φορεῖα τῶν πλινθῶν, καὶ τὰς μεγάλας δοκοὺς, καὶ ἠσθάνθη μεγάλην συμπάθειαν καὶ λύπην διὰ τὰ ζῶα ταῦτα. Μόλις ἀνέρωσεν ὀλίγον, ἐσκέφθη: "Τίς οἶδεν ἂν δύναμαι νὰ ἀνακουφίσω τὰ ὑπομονητικὰ ὄσον καὶ ἀφωνα αὐτὰ ζῶα; ἐπὶ τέλους θὰ δοκιμάσω." Οὕτω λαβοῦσα τὸ ἐπὶ τῆς κλίνης τῆς στρώμα ἐξῆλθε καὶ ἐσκόρπισε τὰ ἐν αὐτῷ ἄχυρα ἐπὶ τῆς ἀνωφεροῦς ἀνάδου. Καὶ ἦσαν μὲν ὀλίγα τὰ ἄχυρα, ἀλλ' ἐνῶ τὰ ἔρριπτεν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ταῦτα ἐπολλαπλασιάζοντο καὶ ἐκάλυψαν ὅλην τὴν ὁδόν. Ἐκτοτε τὰ ὑποζύγια διήρχοντο εὐχερῶς κομίζοντα τὰ φορτία, καὶ κραυγὴ τῶν δέν ἠκούσθη πλέον." Ἐπὶ τούτοις ἠγέρθη ὁ Ἰουστινιανὸς ἐκ τοῦ θρόνου, καὶ ἐνθακρυσ τείνας τὴν φέρονσαν τὸ ἀπιστράπτρον ἱερὸν δακτυλίδιον χεῖρα εἶπεν ἠπία τῇ φωνῇ: "Φέρετε τὴν γυναῖκα ταύτην μετὰ

μεγάλῃ προσοχῇ εἰς τὸ ἀνάκτορον, καὶ φροντίσατε ὅπως φρονήται οὕτως ἀσφιδῶς ὅπως καὶ ἐγὼ αὐτός." Εἶτα ἀτενίσας πρὸς τὴν ἐπιγραφὴν ἐφώνησεν: "Τὸ ὄνομα τῆς Εὐφρασίας νὰ μείνη. Εἶνε ἀξιοτέρα ἐμοῦ διότι τὸ μικρὸν ὅπερ εἶχεν, τὸ ἔδωκεν ὅλον."

Η ΣΦΑΓΗ ΤΩΝ ΑΘΩΩΝ.

[Ἐκ τοῦ Ῥιζοσπάστου τῆς 25 Μαρτίου, ἄρθρον Π. Δρακούλη.]

Ὁρθρον βαθέος, τῇ παραμονῇ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν μνημονεύομεν τὴν ἀνάστασιν τοῦ Θεοῦ τῆς Ἁγίας καὶ τῆς Εἰρήνης, τῇ ἐπιούσῃ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν μνημονεύομεν τὸν μαρτυρικὸν τοῦ θανάτου ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, τὴν ἐλληνικὴν Χριστιανωσύνην ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον θὰ ῥυπάνη ἢ κατ' ἔτος ἐπαναλαμβανομένη φρικώδης αἰματοχυσία. Μυριάδες ἀπηνῶν μαχαιρῶν θὰ ἐμπηχθῶσιν εἰς λαιμούς ἀθῶων, μόνον καὶ μόνον ἵνα κορεσθῇ ἡ λαιμαργία καὶ ἡ δεισιδαιμονία μυριίδων στομάτων, ἅτινα πρὸ ὀλίγου ἠσπίασθησαν ἄλληλα μὲ τὸν χαιρετισμὸν "Χριστὸς ἀνίστη". Οὐδεὶς ὑπάρχει λόγος, ὅπως ἐπὶ στιγμὴν πιστεύσωμεν, ὅτι ὁ Χριστὸς ἐπινεύει εἰς τὴν ἀγρίαν ταύτην σφαγὴν ἀθῶων ὄντων, ἀγαπῶντων σφόδρα τὴν ζωὴν των, ὅπως ἀγαπῶμεν καὶ ἡμεῖς τὴν ἡμετέραν. Ὁ Χριστὸς κατήργησε τὰς ἐβραϊκὰς θυσίας, ἵνα ἀποσοβῆσθ τὴν μαιοφονίαν καὶ τὴν αἰματοχυσίαν, καὶ δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι θὰ ἐπέτρεπε τὴν καταβρόχθισιν τῶν ἀμνῶν διὰ νὰ ἰκανοποιήσῃ τὴν βουλιμίαν μας. Ἀπ' ἐναντίας ὑπάρχουσιν ὀριστικὰ δεδομένα τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἀνωτέρας κριτικῆς, ὅτι ὁ Χριστὸς ἐδίδασκε τὴν ἀκρεοφαγίαν, καὶ μάλιστα ὡς μαρτυρεῖ ὁ Πλωτίνος, ὁ Πορφύριος καὶ ὁ κλεινὸς πατὴρ τῆς Ἐκκλησίας Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ἡ ἀκρεοφαγία ἦτο θεμελιώδες δόγμα τῆς Χριστιανικῆς φιλοσοφίας πρὶν ἢ αὕτη κρυσταλλωθῇ εἰς τὸ γνωστὸν ἐβραϊκὸν ἐκκλησιαστικὸν σύστημα. Εἰς τὸν Χρυσόστομον ὀφείλεται ὁ θεσμὸς τῶν νηστειῶν χάριν ἀκρεοφαγίας καὶ εἶνε βέβαιον, ὅτι ἂν ἐξηρτᾶτο ἀπὸ αὐτοῦ, θὰ ἐθεσπίζετο ἡ ὀλοσχερῆς κατάργησις τῆς κρεοφαγίας. Ἐν μιᾷ τῶν ὀμιλιῶν του λέγει: "Ὁ Θεὸς προώρισεν ἡμᾶς ἀνθρώπους καὶ ἡμεῖς κρεοφαγοῦμεν ὡς τίγρεις". Εἶνε δὲ γνωστὸν, ὅτι οἱ λαίμαργοι ἱεράρχαι τῆς ἐποχῆς του τὸν ὑπέβαλον εἰς ἐξορίαν καὶ κακουχίαν, ἐξ ἧς καὶ φέρει τὸν μαρτυρικὸν στέφανον τοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Ἐν ὀνόματι τοῦ ἀνθρωπισμοῦ τούτου, ἐν ὀνόματι τοῦ κοινῶν Οὐρανίου Πατρός, ὅστις εἶνε πατὴρ καὶ τῶν ἀμνῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων, καταργήσωμεν τὴν σφαγὴν τῶν ἀθῶων. Πᾶς εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ὁποίου εὐρίσκει ἠχῶ ἢ ἐκκλησίᾳ μου αὕτη, δύναται νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν κατάργησιν ταύτην, ἀρνούμενος νὰ φάγῃ τὰς σάρκας τοῦ σφαγέντος ἀμνοῦ κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Πάσχα, ἔστω καὶ ἂν κρεοφαγῇ τὰς λοιπὰς ἡμέρας τοῦ ἔτους εἴτε ἕνεκα ἕξεως, εἴτε διότι δὲν ἐπίεσθη ἀκόμη, ὅτι ἡ κρεοφαγία εἶνε βδελυρὰ καὶ ἀπάνθρωπος πράξις.